

**ПрАТ «ВНЗ» МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ
ПЕРСОНАЛОМ**

Львівський інститут



МАУП

МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

щодо підготовки до практичних (семінарських) занять та організації самостійної роботи для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 081 «Право» галузі знань 08 «Право»

Львів – 2024

Муніципальне право : методичні рекомендації щодо підготовки до практичних (семінарських) занять та організації самостійної роботи для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 081 «Право» галузі знань 08 «Право» / укл. Б. Б. Мельниченко. Львів : ПрАТ «ВНЗ» МАУП, 2024. 56 с.

Укладач: д.ю.н., проф. Мельниченко Б.Б.,

Відповідальний за випуск: д.ю.н., проф. Мельниченко Б.Б.

Рецензент: Личенко І.О., д.ю.н., проф., завідувач кафедри цивільного права та процесу Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка»

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1. Підготовка до практичних (семінарських) занять.....	5
2. Теми практичних (семінарських) занять.....	6
3. Самостійна (індивідуальна) робота студентів.....	46
4. Вимоги до написання та оформлення науково-дослідного завдання...46	
5. Перелік тем рефератів для індивідуального науково-дослідного завдання.....	48
6. Критерії оцінювання знань студентів.....	49
7. Орієнтовний перелік питань для підсумкового контролю знань.....	50
8. Список використаних джерел.....	52

ВСТУП

Муніципальне право є комплексною галуззю національного права, що виникла із потреб практики (у зв'язку з визнанням та гарантуванням місцевого самоврядування в Україні) та розвивається на межі конституційного, адміністративного, цивільного, фінансового, земельного та інших галузей права. Ця обставина, а також невеликий обсяг цього навчального курсу, розрахованого на досвідчену студентську аудиторію (випускників) обумовлює і його характер як проблемного спецкурсу, покликаного не тільки сформувати у майбутніх фахівців з права чітке уявлення про цю галузь права, її особливості, місце і роль у системі національного права, її зв'язок з іншими галузевими правовими дисциплінами, а й познайомити з тими проблемами, що супроводжують процес становлення місцевого самоврядування, обговорити з ними шляхи подолання цих проблем.

Мета навчальної дисципліни: є ознайомлення студентів із теорією муніципальної влади, змістом чинного законодавства України про місцеве самоврядування та проведення його системного аналізу щодо практики застосування.

Завдання: формування у майбутніх фахівців: знань про: поняття муніципального права та місцевого самоврядування; конституційно-правові основи місцевого самоврядування та основні тенденції розвитку місцевого самоврядування; системно-структурну організацію місцевого самоврядування в Україні; правовий статус суб'єктів муніципально-правових відносин; особливості реалізації прав і свобод людини в місцевому самоврядуванні; порядок функціонування органів і посадових осіб місцевого самоврядування; особливості реалізації повноважень органів і посадових осіб місцевого самоврядування у різних сферах суспільного життя; і основні гарантії, поняття та види відповідальності у системі місцевого самоврядування; сутність і зміст міжнародних стандартів місцевого самоврядування; вмінь: використовувати отримані знання щодо організації муніципальної влади й користуватися організаційно-управлінським інструментарієм при вирішенні професійних завдань; орієнтуватися в системі законодавчих та локальних правових актів, що регламентують суспільні відносини у галузі муніципального права, правильно його застосовувати у практичній діяльності.

1. ПІДГОТОВКА ДО ПРАКТИЧНИХ (СЕМІНАРСЬКИХ) ЗАНЯТЬ

Підготовка до практичних занять допомагає студентам глибше вивчити основні теми з курсу «Муніципальне право». Основною метою вивчення навчальної дисципліни «Муніципальне право» є набуття здобувачем достатніх компетентностей для пошуку, оброблення інформації з різних джерел та вміння практично застосовувати отримані знання щодо організації та діяльності органів місцевого самоврядування в Україні, їх нормативно-правового регулювання, сприяння вихованню поваги до найважливіших муніципально-правових інститутів та ознайомлення з зарубіжним досвідом функціонування інститутів локальної демократії.

Практичні заняття є логічним продовженням лекційного курсу. Під час практичних занять студенти поглиблюють, закріплюють та деталізують знання, отримані під час лекції і в результаті проведення самостійної роботи.

Практичні заняття спрямовані на підвищення теоретичного рівня знань студентів, більш поглиблене вивчення складних або дискусійних питань відповідної теми, на поточний контроль засвоєння знань, умінь, навичок здобувачів вищої освіти.

Студент під час практичного заняття повинен продемонструвати знання теоретичного матеріалу, здатність використовувати його при вирішенні практичних завдань, вміння ясно та аргументовано висловлювати свої думки в усній та письмовій формі, оперуючи правовою термінологією.

Методами оцінювання рівня досягнення результатів навчання здобувачів освіти є: усне опитування на практичних (семінарських) заняттях; виконання індивідуального науково-дослідного завдання; комплексна контрольна робота.

2. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ (СЕМІНАРСЬКИХ) ЗАНЯТЬ

ТЕМА 1. МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО ЯК ГАЛУЗЬ ПРАВА

План

1. Поняття, предмет та методи муніципального права.
2. Система муніципального права: муніципально-правові норми та муніципально-правові інститути. Класифікація муніципально-правових норм.
3. Джерела муніципального права: поняття, види та класифікація.

Методичні рекомендації

Розглядаючи питання про поняття, предмет та метод муніципального права, слід зазначити, що ця галузь права – комплексна, оскільки її норми регулюють або об'єктивно мають регулювати суспільні відносини, що є предметом впливу ряду традиційних та інших загальноновизнаних галузей права, насамперед конституційного, адміністративного, фінансового, цивільного, земельного та ряду інших галузей публічного і приватного права. Отже, муніципальне право в системі права України являє собою комплексну галузь публічного права, норми якої регулюють насамперед і головним чином організацію і здійснення влади територіальними громадами та утворюваними ними органами в межах відповідних адміністративно-територіальних одиниць. Проблемність назви "муніципальне право" полягає передусім у тому, що в Конституції України використаний термін "місцеве самоврядування" і не вживається термін "муніципалітет", під яким, зазвичай, розуміють сукупність виборних органів системи місцевого самоврядування, "муніципальне утворення" як міське чи сільське поселення, в межах якого здійснюється місцеве самоврядування і існує муніципальна власність, місцевий бюджет, виборні органи місцевого самоврядування. Разом з тим у Конституції України як одна з форм власності закріплюється комунальна власність – власність територіальних громад сіл, селищ, міст. Тому деякі вчені пропонують називати нову галузь права комунальним правом, яке по суті є правом місцевого самоврядування. Під предметом слід розуміти суспільні відносини, які виникають у процесі вирішення територіальними громадами, органами та посадовими особами публічної влади питань місцевого значення, а також забезпечення на місцевому рівні прав і свобод людини та законних інтересів територіальних колективів і соціальних груп. Не менш дискусійним є питання про метод муніципального права, що, як і метод будь-якої галузі права, є способом її впливу на суспільні відносини. Метод правового регулювання, як відомо, є другим, після предмета правового регулювання, системоутворюючим чинником для галузі права. Досить поширеним є твердження, що методами муніципального права є імперативний, диспозитивний, рекомендаційний та декларативний. Наступне питання стосується системи муніципального права до якої входять муніципально-правові норми та муніципально-правові

інститути. Слід мати на увазі, що муніципально-правові норми, як і норми інших галузей права, поділяються на кілька видів, зокрема, за їх суттю, змістом, формами, джерелами, місцем і часом дії, об'єктами і суб'єктами муніципальних правовідносин тощо. Муніципально-правова норма – це встановлений народом, державою (в тому числі шляхом ратифікації), територіальною громадою або органами місцевого самоврядування загальнообов'язковий припис, що містить правило поведінки суб'єктів суспільних відносин у сфері місцевого самоврядування, розраховане на багаторазове застосування, забезпечене організаційно, матеріально-фінансово, а в разі необхідності іншими засобами, у тому числі примусу публічної влади. Також до основних складових системи муніципального права належать його інститути. Вони являють собою групи правових норм, що регулюють найбільш споріднені муніципальні відносини, тобто системи відносин у сфері місцевого самоврядування. Наявність інститутів муніципального права об'єктивно зумовлюється насамперед наявністю відносно самостійних, внутрішньо споріднених за змістом і формою груп муніципальних відносин, наприклад місцеві вибори, референдуми та інші форми безпосереднього волевиявлення територіальних громад, організація і діяльність представницьких органів місцевого самоврядування, організація і діяльність виконавчих органів місцевого самоврядування, статус сільських, селищних, міських голів тощо. Наступне питання стосується джерел муніципального права.. Система джерел муніципального права є досить розгалуженою. Основними видами джерел муніципального права є: Конституція України, міжнародно-правові акти ратифіковані парламентом (Європейська хартія місцевого самоврядування), Закони України («Про місцеве самоврядування в Україні», Про статус депутатів місцевих рад», «Про органи самоорганізації населення», Про столицю України - місто-герой Київ», «Про транскордонне співробітництво» тощо), підзаконні нормативно-правові акти органів державної влади, нормативно-правові акти суб'єктів системи місцевого самоврядування, нормативно-правові акти органів влади Автономної Республіки Крим, нормативний договір, рішення виборчих комісій.

Тестові завдання:

1. Сукупність знань, наукових ідей, концепцій, теорій про місцеве самоврядування, про форми і методи його здійснення, про етапи розвитку являє собою муніципальне право як:

- А) галузь права
- Б) наука
- В) навчальна дисципліна

2. Пріоритетним джерелом муніципального права є:

- А) закони України
- Б) міжнародно-правові акти в галузі місцевого самоврядування
- В) Конституція України
- Г) Усі відповіді є вірними

3. Загальним і основним Законом в галузі муніципального права в Україні є:

- А) Закон України «Про місцеве самоврядування»
- Б) Закон України «Про всеукраїнський референдум»
- В) Закон України «Про столицю України - місто-герой Київ»

4. Муніципально-правові відносини як відносини з приводу організації і здійснення публічної влади має переважно:

- А) диспозитивний характер;
- Б) імперативний характер;
- В) рекомендаційний характер;

5. Систему муніципального права складають:

А) нормативно-правові акти і підзаконні нормативно-правові акти муніципального права;

- Б) інститути і норми муніципального права;
- В) суб'єкти і об'єкти муніципального права;
- Г) суб'єкт, об'єкт, зміст, юридичний факт

6. Важливе місце серед локальних нормативних актів місцевого самоврядування як джерела муніципального права посідає:

- А) Закон України «Про місцеве самоврядування»;
- Б) Конституція України;
- В) Статут територіальної громади.

7. До суб'єктів муніципально-правових відносин належать:

- А) український народ;
- Б) органи державної влади;
- В) юридичні особи;
- Г) тварини;
- Д) духовні блага;
- Е) земля.

8. Проблемність назви галузі «Муніципальне право» полягає у тому, що в Конституції України використаний термін:

- А) «муніципалітет»;
- Б) «міське самоврядування»;
- В) «муніципальне утворення».

9. «Муніципалітет» - це:

А) автономна адміністративна одиниця, що об'єднує спільноту громадян з певними інтересами;

Б) сукупність жителів села;

В) добровільне об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селищ, міст.

Контрольні питання:

1. Муніципальне право: загальна характеристика.
2. Система муніципального права: муніципально-правові інститути та норми. Їх класифікація.

3. Які існують позиції вчених щодо назви галузі «муніципальне право». В чому полягає дискусійність даної проблеми?

4. Назвіть та охарактеризуйте основні джерела муніципального права України як галузі права в чому полягає їх специфіка порівняно з джерелами інших галузей права?

Заповніть пропуски у твердженнях:

1. За своєю суттю муніципальне право є виразником волі й інтересів
2. За своїм змістом муніципальне право виступає регулятором суспільних відносин у сфері
3. За формою муніципальне право являє собою галузь права, джерелами якого є
4. Предметом муніципального права є
5. Найтісніший зв'язок муніципального права існує з ... правом.
6. Загальним і основним законом в галузі місцевого самоврядування є
7. ... виникають у результаті реалізації відповідних правових норм.
8. Об'єктом муніципально-правових відносин є
9. Підставами виникнення, зміни чи припинення муніципально-правових відносин є ..., що поділяються на
10. Головними функціями науки муніципального права є
11. Складіть порівняльну таблицю: Методи муніципального права як галузі права і як науки.

ТЕМА 2. МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО ЯК НАУКА ТА НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА. СУЧАСНІ МУНІЦИПАЛЬНІ КОНЦЕПЦІЇ

План

1. Предмет, система, джерела.
2. Функції та методологія науки муніципального права.
3. Муніципальне право як навчальна дисципліна: поняття, система.
4. Правова природа сучасних теорій та характеристика основних моделей місцевого самоврядування в світовій практиці.

Методичні рекомендації

Розглядаючи питання про муніципальне право як науку слід мати на увазі, що під наукою муніципального права розуміється система наукових ідей, теорій, концепцій, знань, що розкривають закономірності визнання, становлення та розвитку муніципальної влади та муніципальних прав особистості, порядок їх реалізації та гарантування, форми та методи діяльності територіальних громад, їх органів та посадових осіб у процесі вирішення питань місцевого значення, а також особливості муніципального права як галузі права. Також особливу увагу слід приділити визначенню предмета,

система, джерел, функціям та методології науки муніципального права. 8

Останнє питання стосується муніципального права як навчальної дисципліни. Муніципальне право як навчальна дисципліна являє собою систему знань, одержаних наукою муніципального права і практикою його створення і реалізації. Вона виокремилася в особливий напрям вітчизняного правознавства та державознавства і є складовою частиною української правової науки. Як навчальна дисципліна муніципальне право має більш вузький зміст, аніж наука, оскільки вивчається в рамках програм, тематичних і учбових планів навчального курсу. Новий предмет у системі юридичної освіти не підміняє інші навчальні дисципліни, а впливає та стимулює розвиток різних сфер вітчизняного правознавства, сприяючи досягненню якісно нового рівня юридичної освіти в країні. Цілісний характер даної галузі знань визначається єдністю її об'єкта – місцевого самоврядування. Дайте визначення понять: Муніципальне право як галузь права; предмет муніципального права; метод муніципального права; джерела муніципального права; муніципально-правові відносини; інститут права; норма права; суб'єкти, об'єкти муніципального права; муніципальне право як наука права; функції науки муніципального права; муніципальне право як навчальна дисципліна. Аналізуючи питання про правову природу сучасних теорій місцевого самоврядування лід зазначити, що найбільш поширеними є три концепції розвитку місцевого самоврядування: громадівська, державницька, муніципального дуалізму, але існують й інші. Характеризуючи основні моделі місцевого самоврядування, що існують в світовій практиці необхідно більш детально зазначити, що в сучасній літературі виділяють кілька моделей місцевого самоврядування: англо-американську (англосаксонську), континентальну (французьку, романо-германську, або європейську) та змішану модель.

Тестові завдання:

1. У чому полягає суть політичної функції муніципального права як науки:

А) формування справжніх політичних переконань і орієнтації у сфері місцевого самоврядування;

Б) сприяння повноцінній юридичній освіченості;

В) полягає в пошуках фундаментальних вирішень питань, що стоять перед муніципально-правовою наукою.

2. До методів муніципального права як науки відносяться:

А) імперативний;

Б) синергетичний;

В) соціологічний;

Г) диспозитивний;

Д) рекомендаційний;

Е) історичний метод дослідження;

Ж) метод логічного аналізу;

З) метод порівняльно-правового аналізу.

3. До джерел муніципального права як науки не відноситься:

А) акти Президента України;

Б) наукові праці;

В) сукупність теорій, в яких містяться знання про місцеве самоврядування;

Г) сукупність концепцій, в яких міститься знання про місцеве самоврядування.

4. Муніципальне право як навчальна дисципліна – це:

А) сукупність знань, наукових ідей, концепцій, теорій про місцеве самоврядування, про форми і методи його здійснення, про історію розвитку тощо.

Б) галузь права України, норми якої виражають волю й інтереси її народу, держави та територіальних громад і регулюються суспільні відносини у сфері місцевого самоврядування;

В) система знань, одержаних наукою муніципального права і практикою його створення і реалізації.

5. Яка модель місцевого самоврядування характеризується відсутністю на місцях повноважних представників центрального уряду, що опікають місцеві виборні органи; функціонування органів місцевого самоврядування здійснюється тільки у межах компетенції, закріпленої у законі і утвердження принципу позитивного регулювання діяльності органів місцевого самоврядування:

А) англосаксонська модель;

Б) континентальна модель;

В) змішана (гібридна) модель.

Контрольні питання:

1. Співвідношення право як галузь права, наука та навчальна дисципліна.

2. Назвіть функції науки муніципального права.

3. Яка система муніципального права?

4. Муніципальне право як навчальна дисципліна: поняття та предмет.

5. Назвіть сучасні моделі місцевого самоврядування.

Складіть порівняльну таблицю:

1. Сучасних теорій місцевого самоврядування.

2. Характеристику основних моделей місцевого самоврядування в світовій практиці.

ТЕМА 3. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

План

1. Зародження та розвиток місцевого самоврядування: історичний аспект
2. Поняття та сутність місцевого самоврядування.
4. Принципи місцевого самоврядування України: поняття, види, правове закріплення.
5. Функції та повноваження місцевого самоврядування в Україні.
6. Конституційні засади взаємовідносин державної влади і місцевого самоврядування.

Методичні рекомендації

Розглядаючи питання про зародження та розвиток місцевого самоврядування слід мати на увазі, що Місцеве самоврядування в його сучасному розумінні з'явилося в середині ХІХ ст., і сам термін "місцеве самоврядування" вперше ввів в користування німецький юрист Рудольф Гнейст для визначення такого виду управління на місцях, за якого територіальні громади, що історично склались, законодавчо були наділені правом самостійного вирішення місцевих проблем. При цьому діяльність самоврядних громад була вільна від державної адміністрації та її чиновників на місцях. У Західній Європі та Північній Америці за останні двісті років право на місцеве самоврядування, незважаючи на значну різноманітність систем, стало конституційно визнаним у більшості держав. Конституційні норми в цих країнах гарантують муніципалітетам, провінціям, іншим регіональним та територіальним угрупованням право самостійного урядування і а самоорганізації. Зовсім недавно всі посткомуністичні держави Східної Європи внесли положення про місцеве самоврядування до своїх конституцій та законів. Наступне питання стосується поняття та сутності місцевого самоврядування. Слід зазначити в Україні місцеве самоврядування визнається й гарантується на конституційному рівні. Аналіз конституційних норм дозволяє зробити висновок, що місцеве самоврядування треба розглядати, як один із фундаментальних принципів конституційного ладу, одну з форм народовладдя, специфічну підсистему публічної влади, форму залучення громадян до участі в розв'язанні питань місцевого значення, право, системну організацію, різновид суспільного управління. Під місцевим самоврядуванням розуміється політико-правовий інститут народовладдя, через який здійснюється управління місцевими справами в низових адміністративно-територіальних одиницях через самоорганізацію жителів певної території за згодою і при сприянні держави. Принципи місцевого самоврядування – це визначені Конституцією України та відповідними законами вихідні засади, що покладені в основу його організації і функціонування і визначають властивості та ознаки місцевого самоврядування. Закріплення в національному законодавстві таких принципів є однією з вимог Європейської хартії місцевого

самоврядування, до якої приєдналась Україна. Хартія визначає ряд принципів, за яких усі держави-учасниці повинні будувати свої системи місцевого самоврядування. Питання про функції та повноваження місцевого самоврядування в Україні передбачає необхідність зважати на те, що повноваження місцевого самоврядування можуть реалізуватися безпосередньо населенням територіальної громади, оскільки вона виступає первинним суб'єктом місцевого самоврядування, основним носієм його функцій і повноважень і може самостійно вирішувати будь-яке питання місцевого значення, віднесене законодавством до відання місцевого самоврядування. Деякі питання можуть вирішуватися тільки безпосередньо населенням відповідної громади, яким належить право обирати представницькі органи місцевого самоврядування і сільського, селищного, міського голову, виражати свою волю на місцевому референдумі, загальних зборах громадян, реалізувати право на місцеві ініціативи, громадські слухання, здійснювати контроль за діяльністю органів і посадових осіб місцевого самоврядування. Однак більшість повноважень реалізується органами і посадовими особами місцевого самоврядування. Закон «Про місцеве самоврядування в Україні» окремо закріплює повноваження представницьких органів місцевого самоврядування, їх виконавчих органів, посадових осіб місцевого самоврядування, розрізняючи власні й делеговані повноваження. Класифікувати функції місцевого самоврядування можна за кількома критеріями, однак найбільш суттєве значення має поділ функцій за формами та сферами діяльності місцевого самоврядування. Останнє питання стосується взаємовідносин державної влади і місцевого самоврядування, хоча на сьогоднішній день воно є досить дискусійним і передбачає самостійного аналізу на підставі чинного законодавства. Дайте визначення понять: Абсолютна монархія, правова держава, феодальна держава, громада, статут, хутір, звичаєве право, віче, верв, старостинська адміністрація, господарська (громадсько-господарська) теорія місцевого самоврядування, теорія вільної громади (теорія природних прав громади), державницька теорія місцевого самоврядування, теорії муніципального дуалізму, англосаксонська модель, континентальна модель, змішана (гібридна) модель, магдебурзьке право, принцип субсидіарності.

Тестові завдання:

1. Інститут місцевого самоврядування у сучасному розумінні склався у світовій практиці на межі:
 - А) XIX-XX ст.
 - Б) XVIII-XIX ст.
 - В) XVII-XVIII ст.
2. У додержавну добу зародження місцевого самоврядування у східнослов'янських племен відбувалося в:
 - А) в сім'ях;
 - Б) у родах;
 - В) у племенах.

3. Справи громад хуторів, міст і регіонів обговорювались та ухвалювались:

- А) зібранням;
- Б) головами сім'ї;
- В) радою.

4. Для вічової організації управління у часи Київської Русі характерним був розподіл повноважень між:

- А) князем та вільним населенням регіону;
- Б) князем та боярами;
- В) боярами та вільним населенням регіону.

5. Суб'єктом міського самоврядування в період Київської Русі виступали:

- А) територіальні громади;
- Б) міські громади;
- В) сільські громади.

6. Найважливіші питання міського життя в період Київської Русі вирішували міські віча, а для розгляду поточних справ з числа вільних городян обирався:

- А) староста;
- Б) заступник;
- В) в'їт.

7. Суб'єктом сільського самоврядування в період Київської Русі виступала:

- А) територіальна громада;
- Б) міська громада;
- В) сільська громада.

8. У великокнязівських містах поряд з органами міського самоврядування функціонував міський орган державної влади, очолюваний старостою, який призначався центральною владою – це:

- А) старостинська адміністрація;
- Б) міська адміністрація;
- В) територіальна громада.

9. Укажіть теорію, основні положення якої були сформульовані Туре в доповіді щодо законопроекту про реформу місцевого управління у національних зборах Франції у 1790 р. та знайшли своє відображення у положеннях Конституції Бельгії 1831 р. стосовно особливої „громадівської влади; В основі цієї теорії лежала ідея природного права:

А) господарська (громадсько-господарська) теорія місцевого самоврядування;

- Б) теорія вільної громади (теорія природних прав громади);
- В) державницька теорія місцевого самоврядування.

10. Який принцип відображується в організаційно-правових формах діяльності органів місцевого самоврядування України?

- А) принцип законності;
- Б) колегіальний принцип;

В) принцип гласності.

11. Який принцип полягає в тому, що основні суб'єкти місцевого самоврядування - територіальні громади та їх органи - не є елементами державного апарату і не належать до механізму держави?

А) колегіальний принцип;

Б) принцип матеріально-фінансової самостійності місцевого самоврядування;

В) принцип організаційної самостійності.

12. Реалізуючи яку функцію, органи місцевого самоврядування здійснюють правове регулювання комунальних відносин в межах своїх повноважень?

А) нормотворчу функцію; Б) правоохоронну функцію; В) установчу функцію.

13. Не є формами безпосереднього волевиявлення територіальних громад відповідно до Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні":

А) місцеві референдуми;

Б) загальні збори громадян;

В) вибори народних депутатів.

14. На підставі статті 140 Конституції України місцеве самоврядування здійснюється:

А) територіальною громадою в порядку, встановленому законом;

Б) жителями сіл, селищ, міст порядку, встановленому законом;

В) депутатами сільських, селищних, міських рад.

Контрольні запитання:

1. Зародження та основні етапи розвитку місцевого самоврядування.
2. Основні науково-теоретичні підходи до визначення правової категорії «місцевого самоврядування».
3. Принципи місцевого самоврядування: загальна характеристика.

Заповніть пропуски у твердженнях:

1. У період Київської Русі ради (віч) відали такими справами, як
2. Важливе значення для подальшого розвитку місцевого самоврядування в Україні мало магдебурзьке право, що поширилось на українські міста із ..., і згідно з яким
3. Місцеве самоврядування в Україні відповідно до статті 4 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" здійснюється на таких принципах
4. До основних функцій місцевого самоврядування належать
5. Формами безпосереднього волевиявлення територіальних громад відповідно до Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" є
6. До основних функцій місцевого самоврядування відносять

7. На підставі статті ... Конституції України місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою в порядку, встановленому законом, зокрема Законом України ... від 21 травня 1997 р.

ТЕМА 4. СИСТЕМА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

План

1. Система органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Функції місцевого самоврядування. Повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування
2. Представницькі органи місцевого самоврядування. Склад, порядок формування та форми роботи місцевих рад.
3. Обласні та районні ради: особливості формування та функції.
4. Сільський, селищний, міський голова: порядок обрання, роль у системі місцевого самоврядування.
5. Виконавчі органи сільських, селищних, міських рад.
6. Місце та роль органів самоорганізації населення в системі місцевого самоврядування.
7. Асоціації та інші форми добровільного об'єднання органів місцевого самоврядування.

Методичні рекомендації

Розглядаючи питання про систему місцевого самоврядування слід зазначити, що її можна визначити як сукупність суб'єктів і форм здійснення місцевого самоврядування, через які населення територіальної громади реалізує надані їй функції і повноваження. Органи, місцевого самоврядування – це структурно-організовані колективи службовців або одного службовця, що наділяються владою у системі місцевого самоврядування для реалізації владних рішень. Це виборні й інші органи, наділені повноваженнями на вирішення питань місцевого значення і не входять до системи органів державної влади. Посадовими особами місцевого самоврядування є особи, які працюють в органах місцевого самоврядування, мають відповідні посадові повноваження у здійсненні організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій і отримують заробітну плату за рахунок місцевого бюджету. Система місцевого самоврядування включає: територіальну громаду; сільську, селищну, міську раду; сільського, селищного, міського голову; виконавчі органи сільської, селищної, міської ради; районні та обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст; районні (в місті) ради, які створюються у містах із районним поділом за рішенням територіальної громади або міської ради; органи самоорганізації населення. Також в цьому питанні окрему увагу слід приділити функціям місцевого самоврядування. За сферами діяльності вирізняють такі функції: залучення населення до участі у вирішенні питань місцевого та

загальнодержавного значення; управління комунальною власністю; забезпечення комплексного соціально-економічного та культурного розвитку відповідної території; надання соціальних послуг населенню; забезпечення законності, громадської безпеки, правопорядку, охорона прав, свобод і законних інтересів громадян; соціальний захист населення, сприяння працевлаштуванню громадян; зовнішньоекономічну; природоохоронну; регулювання земельних відносин; облікову; дозвільно-реєстраційну; інформаційну. За формами діяльності виокремлюють: нормотворчу, установчу, контрольну і правоохоронну функції. Необхідно розкрити сутність та зміст окремих функцій місцевого самоврядування. Розглядаючи питання про повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування. За структурою повноваження місцевого самоврядування включають: а) власні (самоврядні) повноваження, здійснення яких пов'язане з вирішенням питань місцевого значення, наданням громадських послуг населенню; б) делеговані повноваження (окремі повноваження органів виконавчої влади, надані законом органам місцевого самоврядування), здійснення яких пов'язане з виконанням функцій виконавчої влади на місцях. Закон «Про місцеве самоврядування в Україні» визначає групи повноважень місцевого самоврядування в таких сферах та галузях: соціально-економічного і культурного розвитку, планування та обліку; бюджету, фінансів і цін; управління комунальною власністю; житлово-комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, громадського харчування, транспорту і зв'язку; будівництва; освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту; регулювання земельних відносин та охорони навколишнього природного середовища; соціального захисту населення; зовнішньоекономічної діяльності; оборонної роботи; адміністративно-територіального устрою; забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян; відзначення державними нагородами, відзнаками Президента України та присвоєння почесних звань України. Наступне питання присвячене представницьким органам місцевого самоврядування. Слід зазначити, що одними з представницьких органів територіальних громад згідно з Конституцією та Законом України "Про місцеве самоврядування в Україні", є відповідні місцеві ради – є юридичними особами і наділяються повноваженнями, в межах яких діють самостійно і несуть відповідальність за свою діяльність згідно із законом. Необхідно також проаналізувати та виділити кваліфікуючі ознаки представницьких органів місцевого самоврядування. Слід зазначити, що загальний склад сільської, селищної, міської, районної в місті ради складає від 12 до 150 депутатів. Рішення місцевої ради приймається відкритим або таємним голосуванням на її пленарному засіданні після обговорення більшістю депутатів від загального складу ради. Представницькі органи місцевого самоврядування працюють сесійно. Сесія складається з пленарних засідань ради, а також засідань постійних комісій ради і скликається не менше одного разу на квартал, а з питань відведення земельних ділянок не рідше ніж один раз на місяць. Отже, представницькі органи місцевого самоврядування – ради – є колегіальними

органами загальної компетенції, які складаються з обраних безпосередньо населенням відповідної адміністративно-територіальної одиниці, виражають їх волю, приймаючи від її імені рішення, що мають загальнообов'язковий характер. Також необхідно проаналізувати особливості формування та функції обласних та районних рад. У наступному питанні слід окрему увагу приділити порядку обрання, роль у системі місцевого самоврядування сільського, селищного, міського голови, виконавчим органам сільських, селищних, міських рад. Сільський, селищний, міський голова є головною посадовою особою територіальної громади відповідно села (добровільного об'єднання в одну територіальну громаду жителів кількох сіл), селища, міста. Відповідно до ч. 2 ст. 141 Конституції України територіальні громади на основі загального, рівного, прямого виборчого права обирають шляхом таємного голосування відповідно сільського, селищного, міського голову, який очолює виконавчий орган ради та головує на її засіданнях. Строк повноважень сільського, селищного, міського голови, обраного на чергових виборах, становить п'ять років. Питання про місце та роль органів самоорганізації населення в системі місцевого самоврядування акцентує увагу на тому, що «органи самоорганізації населення» – це представницькі органи, що створюються жителями, які на законних підставах проживають на території села, селища, міста або їх частин, для вирішення таких завдань: а) створення умов для участі жителів у вирішенні питань місцевого значення в межах Конституції і законів України; б) задоволення соціальних, культурних, побутових та інших потреб жителів шляхом сприяння в наданні їм відповідних послуг; в) участь у реалізації соціально-економічного, культурного розвитку відповідної території, інших місцевих програм. Останнє питання присвячене асоціаціям та іншим формам добровільного об'єднання органів місцевого самоврядування. Органи місцевого самоврядування з метою більш ефективного здійснення своїх повноважень, захисту прав та інтересів територіальних громад можуть об'єднуватися в асоціації органів місцевого самоврядування та їх добровільні об'єднання, які підлягають реєстрації відповідно до законодавства в органах Міністерства юстиції України. Асоціації – добровільні неприбуткові об'єднання, створені органами місцевого самоврядування з метою більш ефективного здійснення своїх повноважень, узгодження дій органів місцевого самоврядування щодо захисту прав та інтересів територіальних громад, сприяння місцевому та регіональному розвитку. Органи місцевого самоврядування та їх асоціації можуть входити до відповідних міжнародних асоціацій, інших добровільних об'єднань органів місцевого самоврядування. Асоціаціям та іншим добровільним об'єднанням органів місцевого самоврядування не можуть передаватися владні повноваження органів місцевого самоврядування. Дайте визначення понять: Місцеве самоврядування, система місцевого самоврядування, представницькі органи місцевого самоврядування, посадові особи, територіальна громада, ради, органи самоорганізації населення, функції місцевого самоврядування, контрольна функція органів місцевого самоврядування, нормотворча функція органів місцевого самоврядування, установча та правоохоронна функції

органів місцевого самоврядування, акти органів місцевого самоврядування, асоціації місцевого самоврядування.

Тестові завдання:

1. Сукупність суб'єктів і форм здійснення самоврядування через які територіальна громада реалізує надані їй функції та повноваження – це
 - а) виконавчі органи місцевого самоврядування
 - б) система місцевого самоврядування
 - в) система муніципального права
2. До системи місцевого самоврядування входять:
 - а) органи місцевого самоврядування
 - б) органи місцевого самоврядування, посадові особи, органи самоорганізації населення
 - в) органи місцевого самоврядування, посадові особи
3. Первинним суб'єктом системи місцевого самоврядування є:
 - а) посадова особа
 - б) територіальна громада
 - в) громадяни адміністративно-територіальної одиниці
4. Відповідно до ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» система місцевого самоврядування включає:
 - а) територіальну громаду, сільську, селищну, міську раду, сільського, селищного, міського голову;
 - б) територіальну громаду, сільську, селищну, міську раду, об'єднання громадян;
 - в) територіальну громаду, сільську, селищну, міську раду, політичні партії;
5. Сукупність жителів, об'єднаних постійним проживанням в межах села, селища, міста в межах адміністративно-територіальної одиниці – це:
 - а) виборчий округ
 - б) територіальна громада
 - в) органи самоорганізації населення
6. Здійснення перевірки діяльності посадових осіб, виконавчих органів місцевого самоврядування і депутатів місцевих рад є:
 - а) правоохоронною функцією
 - б) контрольною
 - в) забезпечення законності та правопорядку
7. До органів самоорганізації населення відносять:
 - а) будинкові, вуличні, квартальні комітети
 - б) відділи, департаменти
 - в) асоціації
8. Сільський, селищний, міський голова очолює:
 - а) сільську, селищну, міську раду
 - б) сільську, селищну, міську раду та виконавчі комітети

в) сільську, селищну, міську раду, виконавчі комітети та державну адміністрацію

9. Повноваження виконавчих органів:

а) поділяються на власні та делеговані

б) поділяються на власні та самоврядні

в) не поділяються

10. Рада в межах своїх повноважень приймає нормативні та інші акти у формі:

а) постанов

б) розпоряджень

в) рішень

11. Сільський, селищний, міський голова, голова районної у місті, районної, обласної ради в межах своїх повноважень видає

а) постанови

б) розпорядження

в) рішення

Розкрийте питання:

1. Система органів та посадових осіб місцевого самоврядування
2. Територіальна громада як первинний суб'єкт місцевого самоврядування
3. Функції місцевого самоврядування
4. Повноваження місцевого самоврядування
5. Акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування

Заповніть пропуски у твердженнях:

1. Система місцевого самоврядування включає територіальну громаду, сільську, селищну, міську раду...
2. У містах з районним поділом можуть утворюватися...
3. Первинним суб'єктом місцевого самоврядування є ...
4. Добровільне об'єднання територіальних громад відбувається за рішенням...
5. Основними формами безпосереднього народовладдя територіальних громад є ...
6. Сільські, селищні, міські ради – це ... органи, що складаються з депутатів ... територіальною громадою.
7. Правоохоронна функція являє собою...
8. Обрання голови районної та обласної ради, заступника, звільнення їх з посад проводиться шляхом... голосування.
9. Сільський, селищний, міський голова ... бути депутатом будь-якої ради, суміщати свою службову діяльність з іншою посадою.
10. Громадські слухання проводяться не рідше...

11. Рішення прийняті місцевим референдумом є ... для виконання на ... території.

Складіть схеми:

1. Система органів місцевого самоврядування
2. Функції місцевого самоврядування

ТЕМА 5. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ СУБ'ЄКТІВ МУНІЦИПАЛЬНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

План

1. Поняття і види суб'єктів муніципального права.
2. Фізичні особи як суб'єкти місцевого самоврядування.
3. Територіальна громада як первинний суб'єкт місцевого самоврядування: поняття, ознаки та види.
4. Функції і повноваження територіальної громади.

Методичні рекомендації

Суб'єкти муніципально-правових відносин – це особи, спільноти людей (територіальні громади та їх підрозділи), підприємства, органи, установи, організації тощо, які згідно з приписами муніципально-правових норм є носіями суб'єктивних юридичних прав і обов'язків. Суб'єктами муніципально-правових відносин (муніципального права) зазначені особи, організації тощо можуть стати лише за умови їх муніципальної правосуб'єктності, яка включає муніципальну правоздатність і дієздатність. Муніципальна правоздатність - це обумовлена муніципально-правовою нормою здатність суб'єкта муніципально-правових відносин мати суб'єктивні юридичні права та обов'язки. Зокрема, правоздатність фізичної особи в муніципально-правовій сфері настає після того, як вона стає членом територіальної громади, й припиняється після її смерті або припинення членства в територіальній громаді (виїзду на постійне місце проживання за межі відповідного населеного пункту). Муніципальна дієздатність - це обумовлена муніципально-правовою нормою здатність суб'єкта муніципально-правових відносин своїми діями набувати та здійснювати суб'єктивні юридичні права і обов'язки. Так, у повному обсязі муніципальна дієздатність фізичної особи виникає за умови її належності до громадянства України та при досягненні нею 18 років. В окремих випадках закон передбачає деякі винятки. Так, наприклад, згідно зі ст. 6 Закону України «Про органи самоорганізації населення» обирати та бути обраними до органу самоорганізації населення мають право жителі, які на законних підставах проживають на відповідній території, тобто вимога належності до громадянства України в даному випадку не передбачається.

Коло суб'єктів муніципально-правових відносин досить специфічне й свідчить про певну особливість даних відносин щодо інших видів правовідносин. Так, суб'єктами муніципально-правових відносин виступають: фізичні особи – громадяни, іноземці, біпатриди, апатриди – члени відповідної територіальної громади; спільноти (колективи) людей - територіальні громади (жителі сіл, селищ, міст), внутрішні територіальні громади (жителі районів у містах, мікрорайонів тощо); органи місцевого самоврядування та їх посадові особи; кандидати в депутати місцевих рад та на посади сільських, селищних, міських голів; депутати місцевих рад; збори виборців; сільські, селищні, міські голови; територіальні та дільничні виборчі комісії; об'єднання громадян – політичні партії, громадські організації, профспілки, релігійні об'єднання; загальні збори громадян за місцем проживання; органи державної влади та їх посадові особи; асоціації органів місцевого самоврядування тощо. Аналізуючи суб'єктний склад, слід підкреслити, що важливою особливістю багатьох муніципально-правових відносин є нерівноправність їх суб'єктів. Ця обставина обумовлена тим, що в муніципально-правових відносинах переважно діє принцип влади і підпорядкування, тобто одні суб'єкти виступають управомоченою стороною, інші – зобов'язаною. Водночас один і той самий суб'єкт муніципально-права в різних муніципально-правових відносинах може виступати одночасно як управомоченою, так і зобов'язаною (підпорядкованою) стороною. Наприклад, у випадках, коли член територіальної громади виступає суб'єктом права участі у здійсненні місцевого самоврядування, він може вимагати від органів місцевого самоврядування відповідних гарантій реалізації цього права. І, навпаки, органи місцевого самоврядування можуть вимагати від членів територіальної громади виконання актів місцевого самоврядування. Територіальні громади являють собою жителів, об'єднаних постійним проживанням в межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр. Територіальна громада виступає як специфічний первинний колективний суб'єкт місцевого самоврядування, що складається з громадян України, іноземних громадян й осіб без громадянства, об'єднаних фактом постійного проживання на території населеного пункту (села, селища або міста) та спільністю місцевих інтересів, який наділений гарантованим державою правом самостійно на підставі власної матеріально-фінансової основи в межах Конституції і законів України вирішувати питання місцевого значення в різноманітних формах реалізації компетенції. Відповідно до ст. 9 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», члени територіальної громади мають право в порядку місцевої ініціативи ініціювати розгляд у раді будь-якого питання, віднесеного до відання місцевого самоврядування. Таке питання підлягає обов'язковому розгляду на відкритому засіданні ради за участю членів ініціативної групи з питань місцевої ініціативи, а прийняте за ним рішення – оприлюдненню. Дайте визначення понять: Суб'єкти муніципально-правових відносин, фізична особа, юридична особа, територіальна громада, політична партія, громадська організація,

муніципальна правоздатність, муніципальна дієздатність, базова територіальна громада, асоційовані територіальні громади

Тестові завдання:

1. Первинним суб'єктом місцевого самоврядування, основним носієм його функцій і повноважень є:
 - А) територіальна громада;
 - Б) сільська, селищна, міська рада;
 - В) державні органи влади.
2. Виходячи з конституційного статусу місцевого самоврядування головним суб'єктом, який визначає пріоритети державної політики у сфері місцевого самоврядування, є:
 - А) Президент України;
 - Б) Верховна Рада України;
 - В) Кабінет Міністрів України.
3. Як називається дорадчо-консультативний орган, який діє при Голові Верховної Ради України на громадських засадах?
 - А) Консультативна рада;
 - Б) Дорадча рада;
 - В) Координаційна рада.
4. Органами, що представляють відповідні територіальні громади є:
 - А) територіальна громада;
 - Б) сільська, селищна, міська рада;
 - В) державні органи влади.
5. Виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах рад підконтрольні та підзвітні:
 - А) Верховній Раді України;
 - Б) відповідним радам;
 - В) відповідній адміністрації.
6. Що являє собою така ознака територіальної громади як фіскальна?
 - А) спільне проживання осіб, котрі входять до громади на певній території;
 - Б) спільні інтереси жителів, які мають специфічний характер;
 - В) члени територіальної громади є платниками податків.
7. До видів територіальних громад за дією механізмів захисту інтересів громадян не відноситься:
 - А) основні;
 - Б) факультативні;
 - В) допоміжні.
8. Виходячи з ч.1 ст.140 Конституції України можна виділити такі види територіальних громад:
 - А) територіальну громаду села або добровільного об'єднання в сільську громаду жителів кількох сіл;

- Б) територіальну громаду селища;
- В) територіальну громаду міста;
- Г) територіальну громаду району;
- Д) територіальну громаду області.

9. Систему функцій територіальних громад складають функції, аналогічні функціям:

- А) функціям держави;
- Б) функціям Президента України;
- В) функціям Верховної Ради України.

10. Політична функція територіальної громади полягає в:

- А) у створенні місцевих програм і в участі у підготовці загальнодержавних і регіональних програм охорони довкілля;
- Б) у формування (обранні) громадянами органів місцевого самоврядування тощо;

В) у розгляді і вирішенні економічних питань місцевого значення, у тому числі діяльності щодо утворення, реорганізації та ліквідації комунальних підприємств тощо.

11. Соціально-культурна функція територіальної громади полягає в:

- А) управлінні закладами освіти, охорони здоров'я, культури, оздоровчими закладами, які належать територіальній громаді тощо;
- Б) у створенні місцевих програм і в участі у підготовці загальнодержавних і регіональних програм охорони довкілля;
- В) у формування (обранні) громадянами органів місцевого самоврядування тощо.

12. Екологічна функція територіальної громади полягає в:

- А) у виконанні програм економічного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць тощо;
- Б) у створенні місцевих програм і в участі у підготовці загальнодержавних і регіональних програм охорони довкілля;
- В) створення умов для розвитку культури, сприяння відродження осередків народної творчості, національно-культурних традицій населення тощо.

13. Економічна функція територіальної громади полягає в:

- А) у формування (обранні) громадянами органів місцевого самоврядування тощо;
- Б) у створенні місцевих програм і в участі у підготовці загальнодержавних і регіональних програм охорони довкілля;
- В) у розгляді і вирішенні економічних питань місцевого значення, у тому числі діяльності щодо утворення, реорганізації та ліквідації комунальних підприємств тощо.

14. Зовнішньополітична функція територіальної громади полягає в:

- А) формуванні асоційованого рівня самоврядування – районних і обласних рад, що представляють спільні інтереси територіальних громад, у формуванні органів державної влади, в участі в всеукраїнських референдумах тощо;

Б) укладанні в установленому законодавством порядку договорів з іноземними партнерами на придбання та реалізацію продукції, виконання робіт і надання послуг, в організації спільних підприємств, в утворенні вільних економічних зон.

В) у створенні місцевих програм і в участі у підготовці загальнодержавних і регіональних програм охорони довкілля.

15. Зовнішньоекономічна функція територіальної громади полягає в:

А) укладанні в установленому законодавством порядку договорів з іноземними партнерами на придбання та реалізацію продукції, виконання робіт і надання послуг, в організації спільних підприємств, в утворенні вільних економічних зон.

Б) у створенні місцевих програм і в участі у підготовці загальнодержавних і регіональних програм охорони довкілля;

В) у виконанні програм економічного розвитку відповідних адміністративнотериторіальних одиниць тощо.

Контрольні запитання:

1. Фізичні та юридичні особи як суб'єкти місцевого самоврядування.
2. Охарактеризуйте основні повноваження органів державної влади в сфері місцевого самоврядування.
3. Поняття та ознаки територіальної громади.
4. Види територіальної громади.
5. Охарактеризуйте основні функції та повноваження територіальної громади в Україні.

Заповніть пропуски у твердженнях:

1. Основними суб'єктами муніципально-правових відносин є
2. Органами державної влади, наділеними повноваженнями у сфері місцевого самоврядування, є
3. До функцій Координаційної ради з питань місцевого самоврядування, яка є консультативним органом, який діє при ... на громадських засадах, відноситься
4. Територіальні громади сіл, селищ, міст можуть мати власну ..., яка відображає їх історичні, культурні, соціально-економічні та інші місцеві традиції.
5. Формами безпосередньої діяльності громад є
6. Виконавчі органи місцевих рад, а саме ..., забезпечують реалізацію місцевих інтересів та певних функцій виконавчої влади.
7. До ознак територіальної громади, що знайшли закріплення в законодавстві України, відносяться
8. Функції територіальних громад – це

Складіть порівняльну таблицю:

1. Спільні та відмінні особливості державної влади та муніципальної влади.
2. Відмінність між окремими видами територіальних громад.

ТЕМА 6. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОСНОВНИХ ФОРМ УЧАСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ У ЗДІЙСНЕННІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

План

1. Основні форми участі членів територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення.
2. Місцевий референдум як форма безпосередньої участі територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення. Поняття місцевого референдуму та процедура проведення.
3. Поняття, види та правове регулювання місцевих виборів. Періодичність виборів. Виборчі система, що застосовуються на муніципальних виборах.
4. Організація і проведення загальних зборів громадян за місцем проживання.
5. Місцеві ініціативи та громадські слухання: процедурні аспекти реалізації.

Методичні рекомендації

Розглядаючи питання про основні форми участі членів територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення. В ст. 21 Загальної декларації прав людини встановлено право кожної людини брати участь в управлінні своєю країною безпосередньо або через вільно обраних представників. Це право закріплено в Конституції України (ст.ст. 5, 38, 39, 40, 69), а також деталізовано на законодавчому та підзаконному рівнях. Колективні та індивідуальні права надають можливість громадянам бути активними членами суспільства, впливати на органи публічної влади, брати активну участь у політичному його житті, висловлювати свою позицію з актуальних питань регіонального й місцевого значення, контролювати різні напрями діяльності муніципальної влади. До індивідуальних прав належать ті, що людина може реалізувати одноособово. Колективними є такі права, які можуть бути реалізовані лише групою осіб. Індивідуальне право нерідко може здійснюватися колективно, але відмінність його від колективного права полягає в тому, що воно повною мірою може здійснюватися та захищатись індивідуально, тоді як права колективні за своєю сутністю індивідуально реалізувати неможливо. Основними колективними формами участі членів територіальних громад у вирішенні питань місцевого значення є форми їх

безпосереднього (прямого) волевиявлення, до яких належать: місцевий референдум, місцеві вибори, загальні збори громадян за місцем їх проживання, громадські слухання, місцеві ініціативи, колективні звернення тощо. Цей перелік не є вичерпним. Наступне питання присвячене місцевому референдуму як формі безпосередньої участі територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення та питанням сучасного стану законодавчої унормованості цієї форми муніципальної демократії. Питання присвячене місцевим виборам передбачає необхідність розгляду поняття, видів та правового регулювання місцевих виборів, періодичності виборів та виборчій системі, що застосовуються на муніципальних виборах. Слід акцентувати увагу на тому, що періодичне оновлення складу представницьких органів, як і дотримання строків їх діяльності, є однією з гарантій реалізації принципу народовладдя. Вищим безпосереднім вираженням влади народу є вільні вибори. У них проявляється справжній характер і сутність демократії як громадянської форми політичної свободи – базової основи формування громадянського суспільства. За своєю сутністю місцеві вибори – одна з найважливіших форм безпосередньої участі громадян в управлінні місцевими справами. Беручи участь у виборах, громадяни реалізують своє конституційне право формувати представницькі органи та обирати головну посадову особу територіальної громади - сільських, селищних, міських голів. Вибори стимулюють розвиток соціально-політичної активності громадян, сприяють структуруванню їх потреб та інтересів. Суть місцевих виборів полягає в тому, що через них реалізується воля територіальної громади, надаються обраним органам та посадовим особам владні повноваження. Вибори є актом самоврядування народу. Іншими словами, вибори слугують з'єднувальною ланкою між членами територіальних громад і органами місцевого самоврядування, виступають пріоритетним способом легітимації влади органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб і водночас формою демократичного контролю за місцевою владою, інструментом легальної політичної боротьби, юридичним віддзеркаленням суспільно-політичної ситуації на місцях. Розглядаючи питання про організацію і проведення загальних зборів громадян за місцем проживання слід зазначити, що Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» (ст. 8) закріплює право громадян проводити загальні збори за місцем проживання. Порядок їх проведення має визначатися законом та статутом територіальної громади. Відсутність законодавчого регулювання порядку проведення загальних зборів зумовлює необхідність детального регулювання цих питань у статутах територіальних громад. У даному питанні необхідно проаналізувати статuti територіальних громад різних міст України з метою визначення унормованості проведення загальних зборів громадян за місцем проживання. Наступне питання передбачає необхідність розгляду процедурних аспектів реалізації таких форм муніципальної демократії як місцеві ініціативи та громадські слухання. Слід зазначити, що місцеві ініціативи – це форма волевиявлення членів територіальної громади, що полягає в ініціюванні розгляду сільською, селищною радою будь-якого питання місцевого значення. Порядок внесення

місцевої ініціативи на розгляд сільської, селищної ради визначається представницьким органом місцевого самоврядування (сільською, селищною, міською радою) або статутом територіальної громади. На всіх етапах реалізації права на місцеву ініціативи сторони мають можливість через засоби масової інформації висловити свої міркування щодо питань передбачених місцевою ініціативою. Громадські слухання є формою спілкування та зустрічі територіальної громади з депутатами відповідної ради, посадовими особами органів місцевого самоврядування та заслуховування їх з питань, що належать до відання місцевого самоврядування. Громадські слухання призначаються сільським, селищним, міським головою за його ініціативою чи за ініціативою відповідної ради, 1/10 кількості громадян територіальної громади або органів самоорганізації населення, місцевого осередку політичної партії та громадської організації. Пропозиції, запити, рекомендації, внесені під час громадських слухань, підлягають обов'язковому розгляду відповідними органами та посадовими особами місцевого самоврядування. Про результати їх розгляду обов'язково доводиться до відома територіальної громади та суб'єктів, які внесли відповідні пропозиції, запити чи висловили рекомендації в місцевих засобах інформації. Дайте визначення понять: Місцеве самоврядування, виборча система, муніципальна демократія, територіальна громада, місцеві вибори, місцевий референдум, формула референдуму, загальні збори громадян, місцеві ініціативи, громадські слухання, громадські слухання, органи самоорганізації населення, асоціації місцевого самоврядування.

Тестові завдання:

1. До форм безпосереднього народовладдя належить:
 - а) місцеві вибори
 - б) загальні збори
 - в) страйк
2. До особистих форм безпосереднього народовладдя належить:
 - а) звернення
 - б) громадські слухання
 - в) місцевий референдум
3. До колективної форми безпосереднього народовладдя належить:
 - а) місцевий референдум
 - б) служба в органах місцевого самоврядування
 - в) місцеві вибори
4. На загальних зборах можуть бути вирішені наступні питання:
 - а) самооподаткування
 - б) амністії
 - в) реорганізація чи ліквідація діючих дошкільних закладів
5. Рішення прийняті місцевим референдумом є:
 - а) обов'язковим
 - б) не обов'язковим

- в) враховується
- 6. Ініціювати розгляд у раді питання можуть:
 - а) громадяни
 - б) депутати
 - в) члени територіальної громади
- 7. Громадські слухання проводяться не рідше:
 - а) 2 разів на рік
 - б) раз на рік
 - в) 1 в 3 місяці
- 8. Відповідно до ЗУ «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні», особа визнається такою, яка належить до відповідної територіальної громади, якщо проживає на території останньої більше:
 - а) 6 місяців
 - б) 1 року
 - в) 3 місяців
- 9. Вибори депутатів сільських, селищних, міських рад проводяться за:
 - а) мажоритарною системою абсолютної більшості
 - б) мажоритарно-пропорційною
 - в) мажоритарною системою відносної більшості
- 10. Вибори сільського, селищного, міських голів проводяться за:
 - а) мажоритарною системою абсолютної більшості
 - б) мажоритарно-пропорційною
 - в) мажоритарною системою відносної більшості
- 11. Оголошення про початок виборчого процесу чергових виборів здійснюється:
 - а) ЦВК
 - б) Президентом
 - в) Сільським, селищним, міським головою
- 12. Чергові, позачергові місцеві вибори призначаються не пізніше ніж за:
 - а) 30 днів до дня виборів
 - б) 60 днів до дня виборів
 - в) 90 днів до дня виборів

Заповніть пропуски у твердженнях:

1. Відповідно до ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» основними формами безпосереднього народовладдя територіальних громад є ...
2. Предметом місцевого референдуму може бути...
3. На місцевому референдумі не можуть бути вирішені наступні питання...
4. Рішення загальних зборів громадян ... органами місцевого самоврядування в їх діяльності
5. ... мають право ініціювати розгляд в раді будь-якого питання віднесеного до відання місцевого самоврядування.
6. Громадські слухання передбачають собою...

7. Громадські слухання проводяться не рідше...
8. ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» до органів самоорганізації населення відносить...
9. Місцеві вибори здійснюються на засадах...
10. Право голосу на виборах депутатів сільських, селищних, міських рад, виборах сільського, селищного, міського голови мають...
11. Вибори депутатів сільських, селищних, міських рад проводяться за ... системою...
12. Вибори сільського, селищного, міських голів проводяться за ... системою...
- 13.... вважаються такими, що не належать до жодної територіальної громади та не мають права голосу на місцевих виборах.
14. Громадяни України, які мають право голосу на відповідних місцевих виборах є...
15. Документами, які посвідчують особу , підтверджують громадянство та засвідчують місце проживання виборця на місцевих виборах є...
16. Відповідно до ЗУ «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні», особа визнається такою, яка належить до відповідної територіальної громади, якщо проживає на території останньої більше...
17. Місцеві вибори можуть бути черговими...
18. Місцеві вибори призначаються на ...(день тижня)

Складіть схеми:

1. Форми безпосереднього народовладдя територіальних громад
2. Процедура проведення місцевого референдуму

ТЕМА 7. МАТЕРІАЛЬНО-ФІНАНСОВА ОСНОВА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

План

1. Поняття та об'єкти комунальної власності. Порядок передачі об'єктів права державної та комунальної власності.
2. Оренда комунального майна. Фінанси місцевих органів влади структурні елементи та функції. Проблеми розмежування земель державної та комунальної власності.
3. Порядок формування та структура місцевих бюджетів. Доходи і видатки місцевих бюджетів.
4. Місцеві податки і збори. Фінансовий контроль у сфері місцевого самоврядування.

Методичні рекомендації

Розглядаючи питання про поняття та об'єкти комунальної власності слід зазначити, що право комунальної власності в Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначається як право територіальної громади володіти, доцільно, економно, ефективно користуватися і розпоряджатися на свій розсуд і в своїх інтересах майном, що належить їй, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування. До норм Конституції України, яка закріплює, що матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, які є у власності територіальних громад. Наведені визначення «рухомого і нерухомого майна» можна застосовувати і для характеристики матеріально-фінансової основи місцевого самоврядування. Матеріальною основою місцевого самоврядування є земля, яка знаходиться у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах. У комунальній власності перебувають усі землі в межах населених пунктів, крім земель приватної та державної власності, а також земельні ділянки за їх межами, на яких розташовані об'єкти комунальної власності. У комунальній власності можуть бути землі резервного, природно-заповідного, лісового, водного фонду, оздоровчого, рекреаційного, історико-культурного призначення, промисловості, транспорту, зв'язку, енергетичної системи, оборони. Підставами виникнення права комунальної власності на землю можуть бути: а) набуття, б) передача земельних ділянок, добровільна відмова власника земельної ділянки, г) розмежування земель державної та комунальної власності. Матеріальною основою місцевого самоврядування є також природні ресурси, поділяються на такі види: а) мінеральні й інші неживі ресурси морського дна та його надр; б) природні рослинні; в) природні енергетичні; г) біологічні; д) рекреаційні е) ресурси корисних копалин і компонентів. Природні ресурси України є власністю її народу, від його імені в межах, визначених Конституцією. Наступне питання стосується правового регулювання оренди комунального майна, фінансів місцевих органів влади, їх структурних елементів та функцій. Проблеми розмежування земель державної та комунальної власності. Слід зазначити, що до складу місцевих фінансових ресурсів входять: місцеві бюджети; фінансові ресурси підприємств, організацій і установ комунальної форми власності. Місцеві фінанси включають у себе кілька основних взаємопов'язаних структурних елементів: суб'єкти; об'єкти; видатки; доходи; способи формування доходів; інститути системи; відносини між суб'єктами системи та іншими ланками фінансової системи держави. В наступному питанні необхідно розкрити порядок формування та структуру місцевих бюджетів, визначити, що розуміється під доходами та видатками місцевих бюджетів. При цьому доходи місцевих бюджетів відповідно до Бюджетного кодексу України складаються із: податкових надходжень, неподаткових надходжень, доходів від операцій із капіталом і трансферти. Податковими надходженнями визнаються передбачені чинним законодавством України загальнодержавні і місцеві податки, збори та інші обов'язкові платежі.

До неподаткових надходжень належать доходи від власності та підприємницької діяльності, адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційного та побічного продажу, надходження від штрафів та фінансових санкцій, інші неподаткові надходження. Трансферти – це кошти, одержані від інших органів публічної влади, інших держав або міжнародних організацій на безоплатній та безповоротній основі. Склад доходів місцевих бюджетів визначається Бюджетним кодексом України та законом про Державний бюджет України, які у визначеному чинним законодавством порядку зараховуються до загального або спеціального фонду місцевого бюджету. Під видатками місцевого бюджету розуміються кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом. Видатки місцевого бюджету формуються відповідно до розмежування видатків між бюджетами, яке визначається Бюджетним кодексом України, для виконання повноважень органів місцевого самоврядування. Таким чином, видатки повинні бути точним відображенням функцій і завдань, що покладені на місцеву владу. Наступне питання стосується місцевих податків і зборів. Тут слід зазначити, що відповідно до ст. 143 Конституції України територіальні громади села, селища, міста безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування згідно із законом устанавлюють місцеві податки і збори. У Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» це повноваження сформульовано по-іншому й закріплюється те, що органи місцевого самоврядування відповідно до Податкового кодексу України встановлюють місцеві податки і збори (ст. 69). У ст. 10 Податкового кодексу України встановлено: місцеві податки: а) податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; б) єдиний податок. Місцеві збори: а) збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності; б) збір за місця для паркування транспортних засобів; в) туристичний збір. Місцеві податки і збори поділяються умовно на дві групи: обов'язкові та факультативні. Обов'язково місцеві ради встановлюють податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, єдиний податок та збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності. Факультативно, тобто в межах повноважень, визначених чинним законодавством, вирішують питання щодо встановлення збору за місця для паркування транспортних засобів, туристичного збору. Установлення місцевих податків та зборів, не передбачених Податковим кодексом України, забороняється. Місцеві податки та збори, що встановлені рішеннями сільських, селищних і міських рад у межах їх повноважень, є обов'язковими до сплати на території відповідних територіальних громад. У ході прийняття рішення про встановлення місцевих податків та зборів обов'язково визначаються об'єкт оподаткування, платник податків і зборів, розмір ставки, податковий період та інші обов'язкові елементи, визначені ст. 7 Податкового кодексу України. Дайте визначення понять : Територіальна громада, матеріальна основа, фінансова основа, комунальна власність, місцевий бюджет, обласний бюджет, районний бюджет, рухоме та нерухоме майно, право спільної власності, доходи, видатки, дотації, субвенції, трансферт, загальний фонд місцевого бюджету, спеціальний фонд місцевого

бюджету, мінімальний розмір місцевого бюджету, місцеві податки, місцеві збори.

Тестові завдання:

1. Матеріальною та фінансовою основою місцевого самоврядування є:

А) рухоме й нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, позабюджетні цільові (у тому числі валютні) та інші кошти, земля, природні ресурси, що є в державній власності;

Б) рухоме й нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, позабюджетні цільові (у тому числі валютні) та інші кошти, земля, природні ресурси, що є в комунальній власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад.

В) нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, позабюджетні цільові (у тому числі валютні) та інші кошти, земля, природні ресурси, що є в комунальній власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад.

2. Підставою для набуття права комунальної власності є:

А) передача майна територіальним громадам державою за відповідну плату, іншими суб'єктами права власності;

Б) передача майна територіальним громадам державою за відповідну плату, іншими суб'єктами права власності, створення, придбання майна органами місцевого самоврядування;

В) передача майна територіальним громадам безоплатно державою, іншими суб'єктами права власності, створення, придбання майна органами місцевого самоврядування.

3. Від імені і в інтересах територіальних громад права суб'єкта комунальної власності здійснюють:

А) громадяни

Б) відповідні ради

В) голови рад

4. Під правом комунальної власності розуміють:

А) право територіальної громади володіти, доцільно, економно й ефективно користуватися і розпоряджатися на свій розсуд і у своїх інтересах майном, що належить їй, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування;

Б) право територіальної громади економно й ефективно користуватися майном, що належить їй, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування;

В) право територіальної громади економно й ефективно користуватися і розпоряджатися на свій розсуд і у своїх інтересах майном, що належить їй, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування.

5. Місцевий бюджет розробляється:

- А) державними установами
 Б) самостійно органами місцевого самоврядування В) спеціально створеними комісіями
6. Районні й обласні бюджети затверджують:
 А) районними та обласними радами
 Б) спеціально створеними комісіями
 В) державними установами
7. Кошти державного бюджету передаються у вигляді:
 А) дотацій
 Б) дотацій, субвенцій
 В) дотацій, субвенцій, трансфертів
8. Місцевий бюджет поділяється на:
 А) поточний бюджет та попередній бюджет
 Б) загальний та спеціальний
 В) поточний бюджет та бюджет розвитку
9. Рішення про наділення міських рад правами стосовно управління майном і фінансовими ресурсами, що є у власності територіальних громад районів у містах, приймається:
 А) місцевим референдумом
 Б) головою ради
 В) обласними та районними радами
10. Доходи місцевих бюджетів відповідно до Бюджетного кодексу України складаються із:
 А) податкових надходжень,
 Б) неподаткових надходжень,
 В) доходів від операцій із капіталом
 Г) трансферти

Заповніть пропуски у твердженнях:

1. Територіальним громадам сіл, селищ, міст, районів у містах належить право ... власності.
2. Під правом комунальної власності розуміють право територіальної громади ..., доцільно, економно й ефективно... і розпоряджатися на свій розсуд і у своїх інтересах майном, що належить їй, як безпосередньо, так і через
3. Підставою для набуття права комунальної власності є ...
4. Територіальні громади сіл, селищ, міст, районів у містах безпосередньо або через органи місцевого самоврядування можуть... на праві спільної власності об'єкти права комунальної власності, а також кошти місцевих бюджетів для виконання спільних проектів або для спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, установ та організацій і створювати для цього відповідні ...та ...
5. ... та ... від імені територіальних громад сіл, селищ, міст здійснюють управління об'єктами їхньої спільної власності, що задовольняють спільні потреби територіальних громад

6. Об'єкти права комунальної власності не можуть бути вилучені в територіальних громадах і передані іншим суб'єктам права власності без...

7. Місцеві бюджети є..., вони не включаються до Державного бюджету України, Бюджету Автономної Республіки Крим та інших місцевих бюджетів.

8. ... розробляють, затверджують і виконують відповідні місцеві бюджети згідно із законом про місцеве самоврядування та законом про бюджетну систему.

9. ... та ... затверджують районні й обласні бюджети.

10. Держава фінансово підтримує місцеве самоврядування, бере участь у формуванні ... , здійснює ... за законним, доцільним, економним та ефективним витрачанням коштів і належним їх обліком.

Складіть схему

Порядок формування та структура місцевих бюджетів.

ТЕМА 8. ГАРАНТІЇ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

План

1. Поняття та система гарантій місцевого самоврядування. Критерії класифікації та види гарантій місцевого самоврядування в Україні.

2. Загальні та спеціальні (правові) гарантії місцевого самоврядування.

3. Заборона обмежувати права місцевого самоврядування.

4. Судовий захист прав та інтересів місцевого самоврядування: захист прав місцевого самоврядування в Конституційному Суді України; захист прав місцевого самоврядування в судах загальної юрисдикції.

5. Контроль та нагляд за діяльністю органів місцевого самоврядування.

6. Поняття та види відповідальності у муніципальному праві.

7. Підстави муніципально-правової відповідальності. Форми відповідальності у муніципальному праві.

8. Особливості відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Методичні рекомендації

Розглядаючи питання про поняття та систему гарантій місцевого самоврядування слід особливу увагу також приділити критеріям класифікації та їх видам. Під категорією «гарантії прав місцевого самоврядування» вчені розуміють необхідну для набуття, володіння, користування та розпорядження муніципальними правами та свободами систему взаємопов'язаних умов, засобів, способів, механізмів забезпечення та реалізації (які мають відповідний вплив лише після настання юридичних фактів, з якими пов'язуються набуття

повноважень) діяльності територіальних громад та інших суб'єктів системи місцевого самоврядування, за допомогою якої забезпечується безперешкодне та ефективно здійснення прав місцевого самоврядування щодо вирішення питань місцевого значення. Необхідність вироблення єдиної системи гарантій прав місцевого самоврядування та вироблення критеріїв класифікації є першочерговим завданням в процесі їх розгляду, а саме в якості основних критеріїв класифікації слід розглянути їх за наступними ознаками: за характером і видом суспільних відносин, на яку розповсюджується сила гарантуючого впливу; за функціональною спрямованістю; за сферою (територією) дії; за характером нормативно-правового закріплення; за суб'єктами місцевого самоврядування. У відповідності до вказаних критеріїв в процесі висвітлення вказаного питання слід здійснити видову диференціацію гарантій прав місцевого самоврядування. Так, за характером і видом суспільних відносин їх слід поділяти на: загальні (фактичні) та спеціальні (юридичні); за функціональною спрямованістю на: гарантії реалізації, гарантії охорони та захисту; за сферою (територією) дії на: міжнародно-правові (інтернаціональні), внутрішньодержавні, регіональні (локальні); за характером нормативно-правового закріплення на: гарантії-умови та гарантії-засоби; за суб'єктами на: гарантії прав територіальної громади, органів місцевого самоврядування, посадових осіб місцевого самоврядування. Наступне питання присвячене висвітленню та характеристиці загальних та спеціальних (правових) гарантій прав місцевого самоврядування. З позиції правового статусу місцевого самоврядування гарантії вважаємо необхідним поділяти на: загальні та спеціальні (юридичні, інституційні, факультативно-векторні). Характеризуючи загальні гарантії прав місцевого самоврядування у відповідності до висловленої позиції слід поділяти за елементами на: норми-принципи; юридичні обов'язки; юридичну відповідальність. Спеціальні ж нормативно-правові гарантії прав місцевого самоврядування слід поділяти на: юридичні, інституційні, факультативно-векторні компоненти. Важливою гарантією організаційної самостійності є заборона органам виконавчої влади та їх посадовим особам втручатись у законну діяльність органів місцевого самоврядування, а також вирішувати питання, віднесені законодавством до їх повноважень, крім випадків виконання делегованих радами повноважень та в інших випадках, передбачених законом, що закріплює ст.71 зазначеного Закону. Таким чином територіальні громади, органи та посадові особи місцевого самоврядування самостійно реалізують надані їм повноваження. Таким чином, ефективність місцевого самоврядування значною мірою обумовлюється правовою автономією, суть якої полягає в конституційному визначенні місцевого самоврядування (ст.143). Відповідно до положень ст.4 Європейської хартії місцевого самоврядування, органи місцевого самоврядування в межах закону мають повне право вільно вирішувати будь-яке питання, яке не вилучене зі сфери їхньої компетенції і вирішення якого не доручене жодному іншому органу. Повноваження, якими наділяються органи місцевого самоврядування, як правило, мають бути повними і виключними, вони не можуть скасовуватися чи обмежуватися іншим, центральним або

регіональним органом, якщо це не передбачено законом. Навіть при реалізації делегованих повноважень органи місцевого самоврядування повинні, наскільки це можливо, мати свободу пристосовувати їх здійснення до місцевих умов. Наступне питання передбачає необхідність висвітлення судового захисту прав та інтересів місцевого самоврядування: захист прав місцевого самоврядування в Конституційному Суді України; захист прав місцевого самоврядування в судах загальної юрисдикції. Судовий захист прав місцевого самоврядування (ст.144), є одночасно і правом і гарантією громадян, що проживають на території певної адміністративно-територіальної одиниці, органів чи посадових осіб місцевого самоврядування подавати до суду позови про визнання недійсними актів органів державної влади та державних посадових осіб, органів місцевого самоврядування чи їх посадових осіб, підприємств, установ і організацій, а також громадських об'єднань, якщо вони порушують їх права, встановлені і гарантовані чинним законодавством України. Створення системи судових гарантій прав місцевого самоврядування та їх практична реалізація дозволить більш ефективно захищати права членів територіальних громад, органів та посадових осіб місцевого самоврядування, що є важливою і необхідною умовою розвитку місцевого самоврядування в Україні. Останнє питання стосується контролю та нагляду за діяльністю органів місцевого самоврядування. Контрольні гарантії прав місцевого самоврядування полягають у забезпеченні взаємного контролю органів державної влади та місцевого самоврядування та їх посадових осіб, політичних партій, громадських організацій, територіальної громади при здійсненні прав місцевого самоврядування в Україні. На сучасному етапі стає очевидною проблема підвищення ефективності самоконтролю в системі місцевого самоврядування. Внутрішній контроль в муніципальному утворенні ґрунтується на діяльності органів місцевого самоврядування, до компетенції яких входять процеси організацій та здійснення контролю за діяльністю інших органів та посадових осіб муніципального утворення. Механізм муніципального контролю стає не повним, якщо до нього не входить основний суб'єкт місцевого самоврядування – населення. В сучасній юридичній науці вчені визначають муніципальний контроль – як контроль, здійснюваний суб'єктами муніципально-правових відносин, за забезпеченням місцевого самоврядування, за вирішенням питань місцевого значення, за виконанням органами і посадовими особами муніципальних утворень наданих їм окремих державних повноважень, за відповідністю діяльності органів і посадових осіб муніципальних утворень статуту територіальної громади та прийнятим у відповідності до нього нормативно-правовим актам муніципального утворення. Муніципальний контроль здійснюється як спеціальними органами контролю (контрольним органом муніципального утворення, ревізійною комісією, рахунковою палатою тощо), так і всіма органами і посадовими особами муніципальних утворень внаслідок того, що контроль є невід'ємною частиною влади та управління. Муніципальний контроль є багатоаспектним і виконує різні функції, повноваження, предмети і форми, має різні засоби впливу на об'єкти контролю та їх посадових осіб, які не дотримують

виконавчу дисципліну. Муніципальний контроль повинен спрямовуватись на забезпечення виконавчої дисципліни, поліпшення результативності функціонування місцевого самоврядування, зниження видатків на муніципальне управління тощо. Провідна роль в сфері муніципального контролю належить представницькому органу муніципального утворення – сільській, селищній, міській раді, його постійних комісій та депутатів. Для контролю представницькими органами використовуються різні форми діяльності: перевірки, отримання пояснень, перевірки даних обліку та звітності; звіти депутатів та посадових осіб перед виборцями, населенням, трудовими колективами, громадськими організаціями; депутатські запити; публікації у засобах масової інформації; письмові та усні звернення громадян; різні форми нагляду та моніторингу та інші форми. Одним з різновидів муніципального контролю можна зазначити наявність громадського контролю в нашій країні, що свідчить про розвиток демократії в Україні. Так, на громадський контроль за здійсненням місцевого самоврядування мають право політичні партії, різні громадські об'єднання, профспілки, органи територіального громадського самоврядування, трудові колективи, засоби масової інформації, а також окремі громадяни. Усі ці суб'єкти виступають від імені громадськості та громадян, а не від імені держави і органів місцевого самоврядування. Дайте визначення понять: Гарантії місцевого самоврядування, дискримінація, судовий захист прав та інтересів місцевого самоврядування, захист прав місцевого самоврядування в Конституційному Суді України, захист прав місцевого самоврядування в судах загальної юрисдикції, контрольні гарантії, загальні гарантії, спеціальні гарантії, муніципальний контроль, громадський муніципальний контроль. Висвітлюючи питання про муніципально-правову відповідальність, як самостійний вид соціальної та юридичної відповідальності, слід зазначити, що вона передбачена нормами муніципального законодавства, являє собою зв'язок між суб'єктами муніципально-правових відносин, коли одна сторона (суб'єкт відповідальності) володіючи комплексом прав у сфері місцевого самоврядування, зобов'язується, зважаючи на свій статус, будувати поведінку згідно з очікуваною моделлю, а друга (інстанція відповідальності) безпосередньо або через представників контролює, оцінює таку поведінку та (або) її результати, а в разі негативної оцінки або наявності вини мають право(може або зобов'язана) певним чином відреагувати. Юридична відповідальність органів місцевого самоврядування має певну специфіку, що дозволяє виділити її в окремий вид муніципально-правову відповідальність. Норми Конституції й законів України, які в сукупності визначають режим відповідальності органів місцевого самоврядування, формують конституційно-правову основу муніципально-правової відповідальності. Введення такої категорії зумовлено необхідністю систематизації форм і ступеня відповідальності, які застосовуються у сфері організації та функціонування місцевого самоврядування. Муніципально-правовій відповідальності, як самостійному виду юридичної відповідальності, притаманні риси й ознаки, властиві юридичній відповідальності в цілому, а також специфічні ознаки,

основними серед яких є: а) комплексний характер інституту відповідальності в місцевому самоврядуванні; б) множинність напрямів і видів впливу суб'єктів відповідальності у сфері муніципально-правових відносин на об'єкти місцевого самоврядування; в) програмне уявлення про бажані результати діяльності цих суб'єктів, а також про потенційні негативні наслідки їхньої незадовільної поведінки; г) причинний зв'язок між реальною діяльністю суб'єктів муніципально-правових відносин та її наслідками; ґ) інстанція відповідальності (територіальна громада є суб'єктом і об'єктом управління, тому як інстанція відповідальності виступають самі жителі). Розглядаючи питання про підстави та форми муніципально-правової відповідальності слід зазначити, що фактичною підставою муніципально-правової відповідальності є наявність складу реально вчиненого правопорушення, щодо якого вся необхідна сукупність передбачених законом елементів є доведеною і за вчинення якого в законі передбачено конкретні санкції. У муніципальному праві фактичною підставою відповідальності є муніципальне правопорушення, склад якого передбачає наявність чотирьох елементів – об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта та суб'єктивної сторони. Об'єктом муніципального правопорушення є суспільні відносини, врегульовані нормами муніципального права, об'єктивна сторона – саме протиправне діяння. Суб'єктами муніципально-правової є територіальні громади, органи та посадові особи місцевого самоврядування, депутати місцевих рад, органи самоорганізації населення, місцеві державні адміністрації (в частині реалізації делегованих їм повноважень відповідними радами). Особливості відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування полягають в тому, що підставами відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування перед юридичними та фізичними особами є неправомірні рішення, а також дії та бездіяльність органів і посадових осіб місцевого самоврядування. Підставою матеріальної та дисциплінарної відповідальності є невиконання або неналежне виконання службовцями виконавчих органів місцевого самоврядування своїх трудових обов'язків.

Тестові завдання

1. Під гарантіями місцевого самоврядування розуміється:

а) система органів державної влади за допомогою якої забезпечується та реалізується діяльність суб'єктів системи місцевого самоврядування та безперешкодне та ефективне здійснення місцевого самоврядування;

б) здатність органів та посадових осіб забезпечувати безперешкодне та ефективне здійснення місцевого самоврядування;

в) система взаємопов'язаних умов, засобів, способів, механізмів забезпечення та реалізації діяльності суб'єктів системи місцевого самоврядування, за допомогою якої забезпечується безперешкодне та ефективне здійснення місцевого самоврядування;

г) взаємоузгоджена та складно структурована система органів та посадових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування

2. Соціальні, економічні, політичні, духовні, культурні засоби і умови суспільних відносин у державі в яких утворюються, існують і розвиваються гарантії, що забезпечують здійснення прав місцевого самоврядування це:

- а) загальні (фактичні) гарантії прав місцевого самоврядування;
- б) спеціальні (юридичні) гарантії прав місцевого самоврядування;
- в) конституційні гарантії прав місцевого самоврядування;

3. Система закріплених в нормах права умов, засобів, прийомів та способів, які забезпечують реалізацію прав місцевого самоврядування, а у випадку їх порушення чи необґрунтованого обмеження – діяльність відповідних суб'єктів щодо охорони та захисту

- а) конституційні гарантії прав місцевого самоврядування
- б) нормативно-правові гарантії прав місцевого самоврядування
- в) матеріально-фінансові гарантії прав місцевого самоврядування
- г) судові гарантії прав місцевого самоврядування

4. Самостійний вид гарантій прав місцевого самоврядування пов'язаний із організаційною діяльністю державних органів, посадових осіб, громадських організацій, трудових колективів, які сприяють здійсненню прав та ефективному функціонуванню місцевого самоврядування

- а) конституційні гарантії прав місцевого самоврядування
- б) нормативно-правові гарантії прав місцевого самоврядування
- в) організаційно-правові гарантії прав місцевого самоврядування
- г) спеціальні (юридичні) гарантії прав місцевого самоврядування

5. Закріплена в Конституції України цілісна, організаційно-оформлена взаємообумовлена система умов, правових засобів, способів та механізмів, що створює реальну можливість для суб'єктів системи місцевого самоврядування забезпечувати безперешкодне та ефективне здійснення прав місцевого самоврядування:

- а) нормативно-правові гарантії прав місцевого самоврядування
- б) організаційно-правові гарантії прав місцевого самоврядування
- в) конституційні гарантії прав місцевого самоврядування
- г) спеціальні (юридичні) гарантії прав місцевого самоврядування

6. Юридичний обов'язок як нормативно-правова гарантія прав місцевого самоврядування це:

а) визначена в чинному законодавстві України, санкціонована державою або українським народом, загальнообов'язкова міра належної, необхідної поведінки держави, органів державної влади, членів територіальної громади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб спрямована на виконання і дотримання норм права з метою забезпечення прав місцевого самоврядування в Україні

б) спеціально створені державні і недержавні органи та установи, основною метою яких є забезпечення реалізації суб'єктивних прав місцевого самоврядування та виконання нормативних обов'язків.

в) визначена в чинному законодавстві України, санкціонована державою або українським народом, загальнообов'язкова міра можливої, бажаної поведінки держави, органів державної влади, членів територіальної громади,

органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб спрямована на виконання і дотримання норм права з метою забезпечення прав місцевого самоврядування в Україні

г) системи умов, засобів і способів, визначених у програмних документах локального (регіонального) спрямування, які сприятимуть забезпеченню прав місцевого самоврядування в сфері соціально-економічного розвитку окремо взятого регіону

7. Під системою умов, засобів і способів, визначених у програмних документах локального (регіонального) спрямування, які сприятимуть забезпеченню прав місцевого самоврядування в сфері соціально-економічного розвитку окремо взятого регіону розуміють:

- а) юридичні нормативно-правові гарантії прав місцевого самоврядування
- б) організаційно-правові гарантії прав місцевого самоврядування
- в) факультативно-векторні гарантії прав місцевого самоврядування;
- г) конституційні гарантії прав місцевого самоврядування.

Заповніть пропуски у твердженнях:

1. Територіальні громади, органи та посадові особи місцевого самоврядування... реалізують надані їм повноваження.

2. Органи виконавчої влади, їх посадові особи ... права втручатися в законну діяльність органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

3. Органи та посадові особи місцевого самоврядування мають право... щодо визнання незаконними актів місцевих органів виконавчої влади.

4. Районна, обласна рада може шляхом таємного голосування висловити недовіру голові відповідної місцевої державної адміністрації на підставі чого ... приймає рішення і дає відповідній раді обґрунтовану відповідь.

5. Якщо недовіру голові районної, обласної державної адміністрації висловили не менше... депутатів від загального складу відповідної ради,... приймає рішення про відставку голови місцевої державної адміністрації.

6. Будь-які ... права громадян України на участь у місцевому самоврядуванні залежно від їх раси, кольору шкіри, політичних, релігійних, та інших переконань, за мовними та іншими ознаками ...

Складіть схеми:

1. Критерії класифікації та види гарантій прав місцевого самоврядування

2. Процедурні особливості судового захисту прав та інтересів місцевого самоврядування

3. Місце та роль Конституційного Суду України у захисті прав та інтересів місцевого самоврядування.

4. Поняття та види відповідальності органів і посадових осіб місцевого самоврядування

5. Відповідальності органів і посадових осіб місцевого самоврядування перед державою, територіальною громадою, фізичними та юридичними особами.

ТЕМА 9. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ МІЖМУНІЦИПАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

План

1. Міжмуніципальне співробітництво: поняття, сутність та зміст. Територіальна громада і міжмуніципальне співробітництво.
2. Національна практика міжмуніципального співробітництва.
3. Зарубіжний досвід міжмуніципального співробітництва та проблеми його запровадження в Україні.
4. Міжнародне муніципальне співробітництво: поняття, форми, зміст.

Методичні рекомендації

Питання про міжмуніципальне співробітництво передбачає необхідність визначення поняття, сутності та змісту вказаної правової категорії. Міжмуніципальне співробітництво визначають як відносини між двома або кількома ОМС (тобто, органами базового рівня місцевого самоврядування), які мають статус юридичних осіб та мають певну політичну, юридичну та фінансову автономію (відповідно до принципів Європейської хартії місцевого самоврядування). Однією з форм горизонтальної взаємодії органів місцевого самоврядування у світі є «Intermunicipal cooperation» (ІМС – аббревіатура, англ.), що у дослівному перекладі українською – міжмуніципальне співробітництво. Міжмуніципальне співробітництво (ММС) є одним з найактуальніших питань муніципальної, регіональної та державної, в тому числі, парламентської, президентської та урядової політики в Україні. Розкриває та закріплює механізми його легітимації ст. 6 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», згідно якій добровільне об'єднання територіальних громад відбувається за рішенням місцевих референдумів відповідних територіальних громад сіл. Таке рішення є наданням згоди на створення спільних органів місцевого самоврядування, формування спільного бюджету, об'єднання комунального майна. Слід зазначити, що при викладенні суті ММС законодавець уникає терміну «міжмуніципальне співробітництво». Натомість, у зарубіжній законодавчій практиці, наприклад, Російської Федерації, цей термін використовується. Ст. 8 «Міжмуніципальне співробітництво» Закону Російської Федерації «Про загальні принципи організації місцевого самоврядування в Російській Федерації» легалізує ММС і має більш розгорнуте регулювання цього питання. Варто зазначити, що у 2009 р. був прийнятий Закон України «Про асоціації органів місцевого самоврядування», який можна розглядати як організаційну, комунікативну та акумулятивну основи запровадження ММС як одного з способів вирішення

проблем місцевого значення в форматі об'єднання зусиль територіальних громад. Отже, аналіз наведених положень законодавства призводить до висновків про існування різних типів, рівнів і видів ММС, а відповідно, – завдань, механізмів і процедур. Натомість, загальною властивістю форм ММС є його телеологічна домінанта – захист інтересів і забезпечення потреб територіальних громад або колективів у міжнародному значенні. У цьому зв'язку ММС представляється автору як, насамперед, суб'єктивне право територіальної громади, конституційно закріплене та гарантоване з метою реалізації права місцевого самоврядування. В демократичній державі реалізація будь-якого суб'єктивного права передбачає створення відповідних механізмів, в тому числі правових процедур, які об'єктивують прикладний сенс категорії права. Національна практика міжмуніципального співробітництва є досить актуальною та проблемною і невнормованою законодавчо. Так, чинне українське законодавство передбачає тільки загальні рамки впровадження міжмуніципального співробітництва (ММС). Зокрема, Бюджетний кодекс України передбачає тільки трансферт деяких ресурсів для виконання спільних повноважень органів місцевої влади, але не передбачає ні створення жодних спільних органів управління, а ні конкретних наглядових процедур. Водночас, запровадження та організація ММС потребує подальшої конкретизації, або шляхом розроблення окремого законопроекту з питань ММС, або шляхом внесення змін до Бюджетного кодексу України, Закону України «Про місцеве самоврядування» та інших законодавчих актів. Наступне питання стосується зарубіжного досвіду міжмуніципального співробітництва та проблеми його запровадження в Україні. Тут, слід зазначити, що застосування ММС технологій є не тільки національною, а й світовою тенденцією (наприклад, країни Велика Британія, Вірменія, Данія, Іспанія, Італія, Македонія, Норвегія, Польща, Португалія, Росія, Угорщина, Франція, Швеція). Вельми поширені добровільні об'єднання низових ланок адміністративно-територіального устрою у приміських зонах столиць та інших мегаполісів ФРН, Іспанії тощо. Договірні відносини виключають диктат центру й забезпечують баланс інтересів всіх громад. Цей досвід особливо важливий для Києва та інших великих міст України, оскільки є неприпустимим включення в їх майбутні межі навколишніх громад. Бо це призведе до масової забудови приміських земель, деградації цінних природних ландшафтів і приміського сільського господарства, зміни усталеного укладу життя населення, позбавлення його переваг наближеності до органів місцевого самоврядування. Збереження і в майбутньому об'єднань незалежних приміських громад дасть змогу знаходити взаємоприйнятні вирішення спільних завдань (в тому числі і загальнодержавних, включаючи формування сталих кластерів зі створенням «наукових міст», «технологічних коридорів», «технологічних околиць»). Окрему увагу при вивченні теми слід приділити проблемам міжнародного муніципального співробітництва. Дайте визначення понять : міжмуніципальне співробітництво, муніципалітет, комуна, синдикат, міжнародний інструментарій, територіальна громада, об'єднання

територіальних громад, асоціації органів місцевого самоврядування, трансферт, органи місцевого самоврядування.

Заповніть пропуски у твердженнях:

1. Міжмуніципальне співробітництво можна визначити як відносини між двома або кількома ОМС (тобто органами базового рівня місцевого самоврядування), які мають статус юридичних осіб і ...

2. ОМС-партнери погоджуються спільно працювати та надавати...для отримання обопільної користі, яка була б недосяжною у разі їх самостійної (ізолюваної) діяльності;

3. Угода про співпрацю є ..., вона не нав'язується законом, хоча в деяких випадках закон може наполегливо рекомендувати або навіть спонукати муніципалітети до пошуку шляхів співпраці;

4. П. 3 статті 6 Закону України «Про місцеве самоврядування» визначає можливості для добровільного об'єднання територіальних громад, яке «відбувається за рішенням ...

5. Покращення якості послуг можна досягти завдяки ефекту масштабу. Що більша кількість громадян користується певними послугами або що масштабнішими є ці послуги, то нижчими є ...

Складіть схему

1. Міжмуніципальне співробітництво: переваги та недоліки впровадження.

ТЕМА 10. ЕЛЕКТРОННЕ МУНІЦИПАЛЬНЕ УРЯДУВАННЯ

План

1. Електронне урядування як інноваційна форма муніципального управління: сутність, методи та принципи його організації

2. Класифікація видів електронної взаємодії між державою і суспільством. Надання муніципальних послуг з використанням електронних засобів.

3. Стан електронного урядування в країнах з розвинутою демократією.

4. Механізм розвитку інформаційних представництв органів місцевого самоврядування як базового елементу інституційної структури електронного уряду.

5. Пріоритетні напрями розвитку електронних консультацій з громадянами: сучасний стан та перспективи розвитку.

Методичні рекомендації

Розглядаючи питання про електронне урядування як інноваційну форму муніципального управління слід зазначити, електронне урядування – це форма організації державного управління та місцевого самоврядування, яка за рахунок широкого застосування новітніх ІКТ забезпечує якісно новий рівень відкритої взаємодії держави та суспільства, надання повного комплексу державних послуг для всіх категорій громадян та суб'єктів господарювання. Впровадження електронного урядування передбачає реалізацію послідовного, комплексного та індивідуалізованого підходу до надання державних послуг та інформації для населення. Це означає структурну перебудову функціонування державних органів і їх взаємодії з громадянами, організаціями та власними співробітниками. Впровадження електронне урядування є складним процесом, що вимагає значних фінансових витрат і вирішення цілого комплексу взаємозалежних політичних, правових, адміністративних і технологічних тощо проблем.

Дайте визначення понять:

Електронне урядування, електронна муніципальна демократія, муніципально-громадський центр, електронні громадські слухання, електронні послуги, електронна влада, інформаційно-комунікативні технології, електронні консультації, електронний документообіг

Заповніть пропуски у твердженнях:

1. Україна вперше за свою історію взяла на себе зобов'язання у сфері розвитку електронного урядування та електронної демократії в рамках міжнародної ініціативи...

2. Лише третина міст використовує систему ..., проте навіть у цих містах системи не використовують повною мірою, а застосовують переважно для реєстрації звернень громадян, внутрішньої, вхідної та вихідної документації. Лише в 4 містах 100% працівників задіяні в системі внутрішнього е-документообігу. У переважній більшості органів місцевого самоврядування ...електронного цифрового підпису.

3. Одна з функцій системи електронного урядування – формування довіри між владою та ...

4. Використання системи Е-самоврядування дає можливість прискорення надання...

Складіть схему

1. Перспективи впровадження та розвитку системи Е-урядування

3. САМОСТІЙНА (ІНДИВІДУАЛЬНА) РОБОТА СТУДЕНТІВ

Самостійна робота студента – це форма організації навчального процесу, при якій заплановані завдання виконуються студентом без безпосередньої участі викладача. Самостійна робота студента є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Зміст самостійної роботи над конкретною навчальною дисципліною визначається робочою навчальною програмою дисципліни та методичними рекомендаціями викладача.

Самостійна робота над навчальною дисципліною може включати: опрацювання теоретичних основ прослуханого лекційного матеріалу; вивчення окремих тем або питань, що передбачені для самостійного опрацювання; поглиблене вивчення літератури на задану тему та пошук додаткової інформації; підготовка до практичних (семінарських) занять тощо.

До індивідуальної роботи відносять: виконання індивідуально-дослідного завдання; підготовка реферативних матеріалів на актуальні теми з елементами наукового дослідження та його презентація; власні дослідження до олімпіад, конференцій; написання есе; розробка і розв'язування тестових завдань; збір інформації та ознайомлення з іноземним досвідом, що стосується певної навчальної проблеми тощо.

Самостійна та індивідуальна робота студентів забезпечується всіма навчально-методичними засобами, необхідними для вивчення конкретної навчальної дисципліни чи окремої теми: підручниками, навчальними та навчально-методичними посібниками, методичними рекомендаціями (вказівками), практикумами, конспектами лекцій, науковою літературою та періодичними виданнями.

4. ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ ТА ОФОРМЛЕННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ЗАВДАННЯ

Індивідуальне науково-дослідне завдання – це форма організації навчального процесу, яка має на меті поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які студенти отримують у процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці. Індивідуальні завдання виконують студенти самостійно під керівництвом науково-педагогічних працівників.

Індивідуальне науково-дослідне завдання оформляють у формі реферату.

Реферат – короткий виклад у письмовому вигляді з публічним захистом змісту наукових праць, літератури з теми, конкретного питання. Теми рефератів відповідають загальним темам практичних (семінарських) занять, конкретизують окремі питання, ключові елементи тем. Перелік тем рефератів розміщений у розділі п'ятому даних методичних рекомендацій. На першому практичному (семінарському) занятті студенти можуть на власний вибір обрати тему реферату. За семестр кожний студент має можливість підготувати два реферати, по одному до кожного змістового модуля.

Структура реферату:

- тема-вступ, мета та завдання роботи та основні її положення;
- теоретичне обґрунтування – виклад базових теоретичних положень, законів, принципів, алгоритмів тощо, на основі яких виконується завдання;
- методи – вказуються і коротко характеризуються;
- основні результати роботи – подаються результати, схеми, малюнки, моделі, описи, систематизована реферативна інформація та її аналіз;
- висновки;
- список використаних джерел (нормативно-правових актів та літератури).

Загальні вимоги до оформлення реферату:

- обсяг реферату в середньому не має перевищувати тридцяти сторінок тексту виконаного на аркушах паперу формату А4;
- титульну сторінку оформлюють відповідно до загальних вимог;
- на другій сторінці викладають план реферату;
- в тексті роботи слід виділяти і озаглавлювати відповідні розділи плану;
- сторінки роботи нумерують;
- при використанні літературних джерел у тексті реферату необхідно робити посилання;
- в разі необхідності можуть бути додатки до реферату;
- наприкінці роботи на окремому аркуші міститься список використаних джерел (не менше 30 спеціальних літературних наукових джерел та всі нормативно-правові акти, які необхідні для розкриття відповідного питання).

Посилання в рефераті на використані нормативно-правові акти чи спеціальну літературу робляться в порядку використання в тексті, або внизу сторінки.

Відповідно до обраного способу посилання і формується список використаних джерел в кінці реферату, відповідно до встановлених вимог щодо оформлення літератури.

Якщо зноски зроблені в порядку використання – список використаних джерел формується в єдиному списку (нормативно-правові акти та літературні джерела разом).

Якщо зноски зроблені в кінці сторінки – список використаних джерел формується двома списками:

- 1) нормативно-правові акти (подаються за юридичною силою) та міжнародні документи (за наявністю);
- 2) підручники, посібники, спеціальна література (подається в алфавітному порядку).

Основні вимоги до змісту реферату:

- в основі реферату має бути певна сукупність фактичних і теоретичних даних, що їх слід викладати відповідно до існуючого плану;
- особливу увагу необхідно приділяти пошуку необхідних нормативно-правових матеріалів, їх систематизації, з'ясуванню основних понять і категорій з теми;
- у кінці роботи, підбиваючи підсумки, слід узагальнити викладений матеріал і зробити власні висновки щодо досліджуваної проблеми.

5. ПЕРЕЛІК ТЕМ РЕФЕРАТІВ ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ЗАВДАННЯ

1. Особливості норм муніципального права України.
2. Можливість та доцільність виділення муніципального права України в самостійну галузь національного права.
3. Місце статуту територіальної громади у системі джерел муніципального права України.
4. Порівняльна характеристика муніципально-правових норм із нормами інших галузей прав: конституційного, адміністративного, екологічного.
5. Проблемність назви муніципального права.
6. Роль Магдебурзького права в становленні та розвитку місцевого самоврядування.
7. Принцип субсидіарності місцевого самоврядування.
8. Конституційні засади взаємовідносин державної влади і місцевого самоврядування.
9. Територіальна громада як первинний суб'єкт місцевого самоврядування: поняття, види.
10. Муніципальний нормотворчий процес
11. Місцевий референдум як форма безпосереднього народовладдя територіальної громади.
12. Перспективні напрямки реформування системи органів місцевого самоврядування
13. Державна влада та актуальні проблеми становлення муніципальної влади в Україні.
14. Роль Президента України у здійсненні державної політики у сфері місцевого самоврядування.
15. Функції територіальних громад. Їх місце в системі функцій місцевого самоврядування.
16. Основні форми діяльності територіальних громад.
17. Поняття та механізм реалізації місцевого референдуму в Україні в сучасних умовах державотворення.
18. Основні форми участі членів територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення.
19. Виборчі системи, що застосовуються на муніципальних виборах в Україні та зарубіжних країнах: порівняльно-правовий аналіз.
20. Поняття та об'єкти комунальної власності. Порядок передачі об'єктів права державної та комунальної власності.
21. Проблеми розмежування земель державної та комунальної власності.
22. Порядок формування та структура місцевих бюджетів. Доходи і видатки місцевих бюджетів.
23. Особливості механізму реалізації гарантій місцевого самоврядування.
24. Захист прав місцевого самоврядування в судах загальної юрисдикції

25. Муніципально-правова відповідальність як вид юридичної відповідальності.

26. Особливості відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

27. Регіональне самоврядування в Україні.

28. Проблеми розвитку місцевого самоврядування в Україні.

29. Перспективні напрямки розвитку міжмуніципального співробітництва в Україні

30. Зарубіжний досвід міжмуніципального співробітництва та проблеми його запровадження в Україні.

6. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ

Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за бальною шкалою	Оцінка за національною шкалою
A	90-100	5 (відмінно)
B	82-99	4 (добре)
C	75-81	4 (добре)
D	60-74	3 (задовільно)
FX	35-59	2 (незадовільно) з можливістю повторного складання заліку
F	01-34	2 (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

7. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

1. Поняття муніципального права України.
2. Історія муніципального права України.
3. Джерела муніципального права України.
4. Система муніципального права України.
5. Муніципально-правові відносини.
6. Муніципальне право як наука.
7. Теоретичні основи місцевого самоврядування.
8. Державницька концепція місцевого самоврядування.
9. Громадівська концепція місцевого самоврядування.
10. Концепція муніципального дуалізму та її відображення в національному законодавстві.
11. Правова основа місцевого самоврядування в Україні.
12. Територіальна основа місцевого самоврядування в Україні.
13. Муніципальне право як навчальна дисципліна.
14. Муніципальна реформа в Україні.
15. Поняття місцевого самоврядування.
16. Основні принципи місцевого самоврядування.
17. Система форм місцевого самоврядування в Україні.
18. Місцеві референдуми.
19. Місцеві вибори.
20. Місцеві ініціативи.
21. Громадські слухання.
22. Збори громадян за місцем проживання в Україні.
23. Система суб'єктів місцевого самоврядування в Україні.
24. Місцеве самоврядування і місцеві органи виконавчої влади.
25. Місцеве самоврядування і територіальна автономія.
26. Повноваження органів державної влади у сфері місцевого самоврядування.
27. Державна влада та актуальні проблеми становлення муніципальної влади в Україні.
28. Територіальна громада як первинний суб'єкт місцевого самоврядування.
29. Види територіальних громад.
30. Функції і повноваження територіальних громад.
31. Форми діяльності територіальних громад.
32. Місцеві ради як представницькі органи місцевого самоврядування.
33. Місцевий (базовий) і регіональний рівні місцевих рад як представницьких органів місцевого самоврядування.
34. Правовий статус представницьких органів місцевого самоврядування України.
35. Конституційно-правовий статус місцевих рад.
36. Порядок формування представницьких органів місцевого самоврядування в Україні.
37. Структура місцевих рад.

38. Функції і компетенція представницьких органів місцевого самоврядування в Україні.
39. Форми діяльності представницьких органів місцевого самоврядування.
40. Методи діяльності представницьких органів місцевого самоврядування.
41. Сесія як основна організаційна форма роботи представницьких органів місцевого самоврядування.
42. Форми й методи роботи постійних комісій місцевих рад.
43. Форми й методи роботи тимчасових контрольних комісій місцевих рад.
44. Конституційно-правовий статус депутатів місцевих рад.
45. Повноваження депутатів місцевих рад.
46. Форми і методи роботи депутатів місцевих рад.
47. Гарантії діяльності депутатів місцевих рад.
48. Конституційно-правовий статус сільських, селищних, міських голів.
49. Порядок виборів сільських, селищних, міських голів.
50. Правовий статус голови районної, обласної, районної в місті ради.
51. Конституційно-правовий статус виконавчих органів сільських, селищних, міських рад.
52. Виконавчі комітети місцевих рад, їх основні функції та повноваження.
53. Порядок формування та організація роботи виконкомів місцевих рад.
54. Відділи та управління місцевих рад.
55. Статус службовців органів місцевого самоврядування.
56. Принципи служби в органах місцевого самоврядування.
57. Органи самоорганізації населення.
58. Особливості організації місцевого самоврядування в Автономній Республіці Крим.
59. Особливості організації місцевого самоврядування в м. Києві.
60. Матеріально-фінансові (економічні) основи місцевого самоврядування.
61. Місцевий бюджет.
62. Місцеві податки і збори.
63. Муніципальні асоціації в Україні.
64. Міжнародні зв'язки органів місцевого самоврядування України.
65. Міжнародні стандарти у системі місцевого самоврядування України.
66. Всесвітня декларація місцевого самоврядування.
67. Європейська хартія місцевого самоврядування.
68. Європейська типова конвенція про основні принципи транскордонного співробітництва між територіальними громадами або органами влади.
69. Поняття та система гарантій місцевого самоврядування.
70. Юридична відповідальність суб'єктів муніципально-правових відносин.
71. Континентальна система місцевого самоврядування.
72. Англо-саксонська система місцевого самоврядування.
73. Іберійська система місцевого самоврядування.

8. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Нормативно-правові акти:

1. Європейська хартія регіональних мов або мов меншин від 5 листопада 1992 року https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_014#Text
2. Європейська хартія місцевого самоврядування. м. Страсбург, 15 жовтня 1985 року https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text
3. Європейська хартія міст (Маніфест нової урбаністики): прийнята Конгресом місцевої і регіональної влади Ради Європи в 1992 році URL: <http://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2015/05/Principle-9.-European-chart.pdf>
4. Конституція України від 28 червня 1996 року *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141
5. Про політичні партії в Україні: закон України : Закон України від 5 квітня 2001 року *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 23. Ст. 118.
6. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25.04.2019. *Відомості Верховної Ради*. 2019. № 21. Ст. 81.
7. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики України : Закон України від 1.07. 2010 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 40. Ст. 527.
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розвитку інституту старост : Закон України 14.07.2021 року. *Офіційний вісник України* від 13.08.2021-2021 р. № 62. стор. 183.
9. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 року *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст.170.
10. Про звернення громадян : Закон України від 2.10. 1996 року *Відомості Верховної Ради України* 1996. № 47. Ст. 256.
11. Про транскордонне співробітництво : Закон України від 24.06.2004 року *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 45. Ст. 499.
12. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України 7.03.2011 року *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 38. Ст. 385.
13. Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03.2012 року *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 1. Ст.1.
14. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 13. Ст. 222.
15. Виборчий кодекс України : Закон України від 19.12.2019 року *Відомості Верховної Ради України*. 2020, № 7, № 8, № 9, Ст. 4.
16. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» : Закон України від 24.02.2022 р. № 2102-IX *Офіційний вісник України* від 09.03.2022. № 19.
17. Про утворення військових адміністрацій : Указ Президента України № 68/2022 від 24.02.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2022#Text>

18. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану: Закон України від 12.05.2022 № 2259-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-20#Text>

Література

Основна:

19. Бараненко Д. В. Оптимізація системи та діяльності центральних органів виконавчої влади : адміністративно-правові засади : монографія. Херсон : Гельветика, 2020. 399 с.

20. Демчук В. Стан нормативно-правового регулювання міжвідомчої взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування. *Науковий вісник: державне управління*. 2021. № 1. С. 98-119.

21. Децентралізація публічної влади в Україні : здобутки, проблеми та перспективи : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (17 червня 2022 р., м. Львів); Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка ; Щецин : [б.в.], 2022. 298 с.

22. Журавель Я. В. Адміністративно-правове забезпечення децентралізації органів виконавчої влади в Україні : монографія Харків : А.М. Панов, 2020. 422 с.

23. Захарченко В. Участь громадян та держави в забезпеченні ефективної діяльності органів місцевого самоврядування (в контексті реформи децентралізації). *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2020. № 1. С. 32-37.

24. Кравцова З. С. Конституційно-правові засади організації і здійснення державної влади в Україні : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук Київ : [б.в.], 2020. 34 с.

25. Конституційно-правові проблеми місцевого самоврядування та децентралізації публічної влади в Україні : монографія. Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України. Київ : Талком, 2021. 497 с.

26. Міжнародні та європейські стандарти місцевого самоврядування : проблеми імплементації в Україні : Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю (20 грудня 2019 року, м. Львів) / [за науковою редакцією М. Микієвича, О. Сушинського, Р. Бедрія] Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2020. 299 с.

27. Муніципальне право України : навч. посібн. / О.М. Буханевич та ін. Хмельницький : Поліграфіст-3, 2019. 439 с.

28. Пархоменко-Куцевіл О. І. Теорія та практика реформ в Україні : навчальний посібник Переяслав : [б.в.] ; 2021. Кам'янець-Подільський : Рута, 187 с.

29. Польщиков І. В. Місьцеве самоврядування в умовах становлення громадянського суспільства : теоретико-правове дослідження : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук / Ігор

Валерійович Польщиків ; Міністерство освіти і науки України, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків : [б.в.], 2021. 20 с.

30. Публічне управління в Україні : проблеми та перспективи розвитку : монографія / П.М. Петровський та ін. ; за заг. ред.: В.С. Загорського, М.П. Петровського. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2021. 253 с.

31. Черній В. Д. Функціонування системи органів місцевого самоврядування в Україні : актуальні питання адміністративно-правового регулювання : монографія Запоріжжя : Гельветика, 2021. 203 с.

32. Юрах В.М. Участь громадськості в підвищенні ефективності функціонування органів виконавчої влади : теорія, практика, проблеми : монографія Харків : А.М. Панов, 2020. 454 с.

Допоміжна:

33. Бакуменко В. Д. Публічна політика як предмет практичної діяльності суб'єктів публічної влади. *Державне будівництво*. 2020. № 2. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2020_2_3

34. Богуцький С. В. Роль і місце органів місцевого самоврядування в кризових комунікаціях інституцій публічного сектору. *Науковий вісник: державне управління*. 2023. № 1. С. 86-101

35. Богданова С.Б. Конституційно-правові основи взаємодії Верховної Ради України та Конституційного Суду України : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Інститут держави і права імені В.М. Корецького. Київ : [б.в.], 2021. 20 с.

36. Голяшкіна О.А. Організаційно-правовий механізм запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у публічному управлінні : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління Київ : [б.в.], 2021. 20 с.

37. Даниленко Л. І. Суспільний консенсус – ефективна технологія антикризового управління у системі місцевого самоврядування. *Вісник післядипломної освіти. Серія : Соціальні та поведінкові науки*. 2023. Вип. 23. С. 118-132.

38. Електронне урядування : конституційно-правове дослідження : монографія / О.З. Романчук ... [та ін.] Ужгород : РІК-У, 2021. 193 с.

39. Жаровська І. М. Правова природа державної влади : теоретико-правове дослідження : монографія Львів : Сполом, 2013. 533 с.

40. Золотоноша О. В. Забезпечення фінансово-економічної самостійності місцевих органів влади в умовах децентралізації : законодавство, доктрина, практика : монографія. Дніпро : К.О. Біла, 2020. 319 с.

41. Ідесіс І. В. Статути територіальних громад українських міст : проблеми теорії та практики : монографія Херсон : Гельветика, 2024. 233 с.

42. Кириченко Ю. В. Конституційне регулювання права на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 4. С. 64-69.

43. Кириченко Ю. В., Давлетова Г. В. Конституційне регулювання права на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 4. С. 64-69.

44. Коваль О. Я., Томаш Л.В., Сівак О.В. Легітимність державної влади : співвідношення правових і моральних аспектів реалізації : монографія. Чернівці: Технодрук, 2020. 203 с.

45. Мінакова Є. В. Концепція інституту префекта як суб'єкта державного контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування в Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 3. С. 27-32.

46. Михайлов Д. С. Стан функціонування організаційно-правового механізму розвитку місцевого самоврядування в Україні з урахуванням думки громадськості. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління*. 2022. Вип. 2. С. 247-253.

47. Попова В. В. Особливості реформування системи територіальної організації влади в Україні в умовах децентралізації. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія : Державне управління*. 2020. № 3. С. 67-76.

48. Скобіна І. І., Дубич К. В. Організаційно-правові засади запобігання корупції в державному управлінні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 8. С. 120-126.

49. Ставнійчук А. П. Місцевий референдум як форма безпосереднього здійснення муніципальної влади територіальною громадою : монографія Харків : Factor, 2020. 239 с.

50. Щebetун І. С. Проблеми реформування місцевого самоврядування: зарубіжний досвід та українські реалії. *Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2024. № 2. С. 82-91.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://rada.gov.ua/>
2. Офіційний інтернет портал Президента України. URL:<http://www.president.gov.ua/>
3. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. URL:<http://www.kmu.gov.ua/>
4. Офіційний сайт Конституційного Суду України. URL:<http://www.ccu.gov.ua/>
5. Офіційний сайт Верховного Суду України. URL:<http://www.scourt.gov.ua/>
6. Офіційний сайт Генеральної прокуратури України. URL:<http://www.gp.gov.ua/>

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

щодо підготовки до практичних (семінарських) занять та організації самостійної роботи для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 081 «Право» галузі знань 08 «Право»

Укладач Мельниченко Богдана Богданівна

Редактор Мельниченко Богдана Богданівна

Комп'ютерна верстка Мельниченко Богдана Богданівна